

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Kırk yedinci İqtima

4.6.1338 Pazar

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	144:145	yük Telsiz Telgraf İstasyonu için seksen beş bin lira daha itasına dair kanun lâyihası	145
2. — İcra Vekilleri muamelâtı	146	5. — Takrirler	145
1. — Nafia Vekâleti Vekilliği için intihap (İstanbul Mebusu Doktor Adnan Bey intihab olunmuştur.)	146:162,163	1. — Canik Mebusu Şükrü Beyle rüfekasının, tekâlifî milliyenin tütünlere teşmil edilmemesine ve vaziyed muamelesinden sarfınazar edilmesine dair takriri	145
3. — Âzayi kiram muamelâtı	146,163	2. — Erzincan Mebusu Tevfik Beyin, Gebze ve havalisi Kuvayi Milliye Kumandanı iken şehidolan Yahya Kaptan ailesine hidematı vataniye tertibindenn maas bağlanması hakkındaki kanun lâyihasının müstacelen tezekkür edilmesine dair takriri	146
1. — Amasya Mebusu Ali Beye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	146	6. — Sualler	145,163
2. — Nizamnamei Dahilî Encümeninin Reisliğine Bursa Mebusu Osman Nuri, Mazbata Muharrirliğine Erzincan Mebusu Emin ve Kâtipliğine Antalya Mebusu Mustafa beylerin intihabolduğuna dair tebligat	146	1. — Edirne Mebusu Şeref ve Kars Mebusu Cavid beylerin, Nihad Reşad Beyin, İngiltere Parlamentosunda encümenlerden birindeki beyanatına dair Hariciye Vekâletinden سوال takriri	145:146
3. — Erzurum Mebusu Salih Efendi hakkında on beş gün Meclisten ihraç cezası verilmesi	155	2. — Diyarbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin, Hami Beyin Meclise iltihak etmesi sebebine dair Hariciye Vekâletinden سوال takriri	163
4. — Birinci Şubeden muhtelif encümenlerdeki münhallere intihabedilen âza	163	7. — Mazbatalar	145
4. — Lâyhalar	145	1. — Bolu Mebusu Abdullah Efendinin, Alenen nakzı sıyam edenlerin teczi	
1. — Harbde mecruh olup binnetice tekaüdolacak derecede mâlûl kalan zâbitan ve efrada hareirah itasına dair kanun lâyihası	145		
2. — Anadolu'da tesis olunacak bü-			

	Sayfa		Sayfa
ziyesi hakkında kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/528)	145	kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	163:177
8. — Müzakere edilen maddeler	163		
1. — 1337 senesi Muvazenei Umumiye		A) Emniyeti Umumiye bütçesi	163:177

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakereat; saat : 2

REİS — Reisisani Hüseyin Rauf Beyefendi

KÂTIPLER : Âtîf Bey (Kayseri), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim Celse küşadedildi.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. İzmir'in senesi devriyesi işgali münasebetiyle mevрут telgraflarla İdi said tebriki hakkındaki telgraflara cevap yazılması tensibedildi. Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin, harice Hububat ihracının men'ine, Erzurum Mebusu Salih Efendinin, hukuku şahsiye baki kalmak üzere mehkûminden bir kısmının aflarına, Lâzistan Mebusu Osman Beyin, Karadeniz sevhilîne ihraçedilecek mısır ve mısır unlarından tarifei asliye üzerinden Gümrük Resmî ahzi hakkındaki Kanunun temdidî meriyetine dair teklifleri Lâyiha Encümenine, Türkiye ve Gürcistan ahalisinin hududun tarafeyninde bulunan meralardan sureti istifadeleri hakkındaki mukavelâtın şimdiden meriyetine müsaade olunmasına dair Heyeti Vekile Riyaseti tezkeresi kıraat olunarak İktisat, Muvazenei Maliye ve Hariciye encümenlerine, Heyeti Vekileden gönderilen Ziraat Bankası bütçesi Muvazenei Maliye Encümenine havale olundu. Amasya Mebusu Ömer Lûtfî Beyin, Hariciye Encümenindeki münhal âzalık için intihap ierasına dair takriri şubelere havale edildi. Erzurum Mebusu Salih Efendinin, 22 Mayıs'ta icra edilen yoklamada hazır bulunmayan âzadan kistelyevm iera-

sına ve isimlerinin neşrine dair takriri kıraat ve kabul olundu. Miri mumailayhin cepheye tebriki id ve istifsarı hatır için Meclisten bir heyet izamına dair takriri reddolundu. Saruhan Mebusu Celâl Beyin mezuniyeti kabul olundu. Hassa'nın Fransızlar tarafından tahliye edildiğine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi okundu Muinsiz efrat aileleri maaşatı hakkındaki lâyiha kanuniyenin müstacelen müzakeresine dair İera Vekilleri Riyaseti tezkeresi kıraat ve mezkûr kanunun müstacel mevaddın müzakere edileceği gün ilk madde olarak müzakeresi kabul edildi. Gazianteb Mebusu Ali Cenani Beyin düşmandan istirdadedilen mahaller ahalisine muavenet ierası hakkındaki, Lâyiha Encümenince sayanı müzakere görülen teklifi Muvazenei Maliye Encümenine havale edildi. Bolu Mebusu Abdullah Efendinin, Alenen nakzı sıyam edenler hakkındaki teklifi, Meclise mal edilen evrak meyana alındı.

Encümenlerin muntazaman içtima etmeleri lüzumu tebliğ edildi. İşlerin kesretine binaen badema haftada saat bir buçuktan altıya kadar beş gün içtima olunarak Cumartesi günlerinin mevaddı müstaceleyle, Pazar ve Pazartesi günlerinin bütçeye, Çarşamba günlerinin Nevahi Kanununa, Perşembe gününün sual ve istizahlara tahsisi ve vakit ziyana meydan verilmemek üzere temenni takrirlerinin okunarak müzakere cereyan etmeden dairei aidesine havalesi karargir oldu.

Hiyaneti vataniye ile mahkûm eşhastan bâzılarının affı hakkındaki Kanunun tefsirine, Meclis aklâmından hizmeti askeriyeye davet olunanlarının maaşatı için tahsisatı munzamma itasına, mâlûlünü guzat tahsisatına, Osmanoğlu Ali'nin tadili cezasına, İcra Vekillerinin sureti intihabına, İcra Vekillerinin vazife ve mesuliyetine, istiklâl mahkemeleri hükümlerinin yeniden tetkiki meselesine, belediyelerce celbedilecek mualecatın Gümrük Resminden istisnasına, Avans Kanununun üçüncü maddesinin tefsirine dair levayihî kanuniye ile Muvazene ve Murakabe encümenleri mazbatasının mevaddı müstaceleye ilâvesi kabul olunarak teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci Celse

İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat şube ve encümenler intihabatına dair mazbatalar tebliğ olundu. Nafia Vekâleti Vekilliği ve Birinci Reisvekilliği için intihap icra edildi.

Nafia Vekâleti Vekilliği için birinci intihapta ekseriyet hâsıl olmadığından intihap tekrar edildi. Birinci Reisvekilliğine Konya Mebusu Mehmed Vehbi Efendinin 91 reyyle ihrazi ekseriyet eylediği tebliğ kılındı. Tetkik Encümeni için şubelerden namzet gösterilmesine karar verilerek teneffüs için celse tatil olundu.

Üçüncü Celse

Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat Nafia Vekâleti Vekilliği için ikinci intihapta da ekseriyet hâsıl olmadığından üçüncü defa intihap yapıldı. Hakkâri Mebusu Mazhar Müfid Beyin, Yunan mezalimine karşı Düveli Mütelifi nezdinde teşebbüsatta bulunulmasının Meclisçe tahtı karara alınmasına dair tavrî kıraat ve müzakere olunarak Hariciye Encümenine havale olundu. Üçüncü defa Nafia Vekâleti intihabında dahi hiçbir zatın ekseriyeti mutlakayı ihraz edemediği tebliğ olunarak Pazar günü içtima edilmek üzere celseye nihayet verildi.

Reisisani	Kâtip	Kâtip
Rauf	Van	Kayesri
	Hakkı	Âtîf

7. — MAZBATALAR

1. — *Bolu Mebusu Abdullah Efendinin, Alenen nakzı sıyam edenler'in tecziyesi hakkında*

kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/528)

REİS — Efendim, zaptı sabıkta okunduğu vehile Lâyiha Encümeninden alenen nakzı sıyam edenler hakkında bir mazbata gelmiştir. Bunun Adliye Encümenine gönderilmesi münasip görüldü. Eğer Heyeti Aliyeniz de münasip görürse Adliye Encümenine gönderelim. Aynı zamanda da zaptı sabıkı tashih edelim. Bu lâ-yihamn Adliye Encümenine gönderilmesi suretiyle zaptı sabıkı kabul edenler lütfen el kaldırsın. Zaptı sabık tadilen kabul edilmiştir.

4. — LÂYİHALAR

1. — *Harbde mecruh olup binnetice tekaüdolacak derecede mâlûl kalan zâbitana ve ef-rada harcırah itasına dair kanun lâyihası*

REİS — Harbde mecruh ve binnetice tekaüdolacak derecede mâlûl kalan zâbitana ve ef-rada harcırah itası hakkında Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var; Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine gönderiyoruz.

2. — *Anadolu'da tesis olunacak büyük Telsiz Telgraf İstasyonu için 85 bin lira daha itasına dair kanun lâyihası*

REİS — Anadolu'da tesis olunacak büyük Telsiz Telgraf İstasyonu için seksen beş bin lira daha itası hakkında Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var, Posta ve Telgraf ve Muvazenei Maliye encümenlerine gönderiyoruz.

5. — TAKRİRLER

1. — *Canik Mebusu Şükrü Beyle rüfekasının, tekâlifi milliyenin tütünlere teşmil edilmemesine ve vaziyed muamelesinden sarfinazar edilmesine dair tavrî*

REİS — Canik Mebusu Şükrü Beyle, rüfekasının, tekâlifi milliyenin tütünlere teşmil edilmemesine ve vaziyed muamelesinden sarfinazar edilmesine dair tavrîleri var. Heyeti Vekile Riyasetine gönderiyoruz.

6. — SUALLER

1. — *Edirne Mebusu Şeref ve Kars Mebusu Cavid beylerin, Nihad Reşad Beyin, İngil-*

tere Parlâmentosunda, encümenlerden birindeki beyanatına dair Hariciye Vekâletinden sual tahriri

REİS — Edirne Mebusu Şeref Beyle refikinin, İngiltere Parlâmentosunda cereyan eden bir müzakereye dair Hariciye Vekâletinden sual tahriri var. Hariciye Vekâletine gönderiyoruz.

2. — *Erzincan Mebusu Tevfik Beyin, Gebze ve havilisi Kuvayi Milliye Kumandanı iken şehidolan Yahya Kaptan ailesine hidemati vataniye tertibinden maaş itasına dair lâihanın müstacelen müzakeresi hakkında tahriri*

REİS — Yahya Kaptan ailesine maaş tahsisine dair teklifin müstacelen müzakere edilmesine dair Erzincan Mebusu Tevfik Beyin tahriri var. Okunacaktır :

Riyaseti Celileye

Gebze ve havalisinde Kuvayi Milliye Kumandanı iken şehid edilen Yahya Kaptanın ailesine hidemati vataniyeden maaş tahsisi hakkında Heyeti Vekilece tanzim edilen lâihai kanuniyenin Heyeti Umumiyyeye geldiğini istihbar ettiğimden ruznameye alınarak müzakeresini teklif ederim.

3 . VI . 1338

Erzincan Mebus
Tevfik

REİS — Dün ruznameye ait Heyeti Aliyene bâzı mâruzatta bulunmuştum. Bâzı mevaddın müstacelen müzakeresi kabul edilmişti. Ruznamenin tevessü ettiği mâlûmuâlinizdir. Yahya Kaptan ailesine maaş tahsisi teklifine dair olan tahrir de şimdi arz edildi. Bu tahriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Kabul sadaları) Müstaceliyetle müzakeresi kabul edilmemiştir efendim.

3. — ÂZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — *Amasya Mebusu Ali Beye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Amasya Mebusu Ali Beye mezuniyet itasına dair Divanı Riyaset tezkeresi var. Okunacaktır :

Heyeti Umumiyyeye

Müptelâ olduğu rahatsızlık hasebiyle yeniden ameliyatı tibbiye icrasına etabbaca lüzum

gösterilmiş olduğundan altı ay mezun addine dair Amasya Mebusu Ali Beyin tahriri ve merbutu tabip raporu Divanı Riyasetçe tezekkür edilmiş ve sureti musaddakası mehfufen takdim kılınan rapordan da anlaşılacağı üzere altı ay müddetle mezuniyet itası zaruri görülmüş olmakla Heyeti Umumiyenin nazars tasvibine arz olunur efendim. 4 . VI . 1338

Büyük Millet Meclisi İkinci
Reisvekili
Musa Kâzım

REİS — Efendim Divanı Riyasetin kararı veçhile Amasya Mebusu Ali Beyin altı ay mezuniyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Kabul sadaları) Amasya Mebusu Ali Beyin altı mah mazuniyeti kabul edilmiştir.

2. — *Nizamnamei Dahilî Encümeninin Reisliğine Bursa Mebusu Osman Nuri, Mazbata Muharrirliğine Erzincan Mebusu Emin ve Kâtipliğine Antalya Mebusu Mustafa beylerin intihab olduklarına dair tebligat*

REİS — Efendim Nizamnamei Dahilî Encümeni biliçtîma münhal olan Riyasete Bursa Mebusu Osman Nuri, Mazbata Muharrirliğine Erzincan Mebusu Emin ve Kâtipliğine Antalya Mebusu Mustafa beyleri intihabetmişlerdir.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *Nafia Vekâleti Vekilliği için intihap*

REİS — Efendim dün Nafia Vekâleti Vekili için intihap icra edilmişti, muamele tamam olmamış, neticeye iktiran etmemişti. Binaenaleyh vakit geç olması dolayısıyla bugün müzakeresi münasip görülmüş ve tehir edilmişti. Evvelâ ruznameye buradan başlıyoruz. Bu bapta söz istiyen var mı?

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Neyi müzakere edeceğiz?

REİS — Nafia Vekâleti Vekili intihabı meselesini.

Buyurun Hüseyin Avni Bey.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim bu mesele gayet basit, münakaşa ve müzakereyi mucibolacak hiçbir şey değildir. Teshilen lilmaslaha teşettüt vukubulmasını diye namzetlik usulünü kabul etmişiz. Gösterilen namzetler dolayısıyla Heyeti Celile hakkı ve-

kâletini Reise tevdi buyurmamıştır. Bunun iki şıkkı var. Ya Heyeti Celile serbest vekil intihabında hakkını kullanabilir veyahut kullanamaz. Bendeniz daima iddia ediyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi, salâhiyeti tahdit, tazyik kabul etmez bir kuvvettir. Bu, müttefekun aleyh bir meseledir. Maksat teşettütü âra vukubulmasın diye Reisi Meclis, Heyeti Celilenizin mizacını tetkik ve Millet Meclisinin itimadı kâmilini haiz zevatı araştırarak Meclise takdim etmekle mükelleftir, Meclisi Âli muhayyerdir. Hattâ Heyeti Celileniz bu namzetler haricinde diğer bir zatı ekseriyetle intihabetseniz, o Namzetlik Kanunu baki kalmakla beraber, yine hakkı meşruunuzu istimal etmiş olursunuz. Bir kanun ki efendiler kendinizin intihabgerdeniz olan Reise bu imtiyazı vermek, kudretinizle tezat teşkil eder. Meclisi Âli her şeyi yapabilir. Fakat kendi kudretini imtiyaz şeklinde kimseye veremez. Buna hiçbir suretle salâhiyetdar değiliz. Reyinizi vermekle kendisine kudret veren Heyeti Celiledir. Kudret aldığı bir makamı kendi arzusuna göre hareket etmeye mecbur etmek iktidarını tabiaten hiçbir kimse, hiçbir zaman haiz olamaz. Yani Heyeti Celile imtiyaz vermemiştir. Vazifei ruzmerresini daha sühuletle ifa edecek bir tarik bulunur. Buna göre efendiler Heyeti Celileniz arzu ederse namzetler haricinden ekseriyetle - nasıl kendisi ekseriyetle intihabemiş olduğu Reisine bir mevki tanımışsa, o ekseriyeti istimal ederek aynı kudreti haiz olarak içerisinde bir vekil çıkarabilir. İlmî hukuk bunu âmirdir ve Meclisin...

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Müsaade buyurur musunuz Reis Bey? Usule dair söyleyeceğim..

REİS — Müsaade buyurun...

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Şimdi efendiler elde mevcut bir kanun mucibince gösterilen listedeki namzetler Heyeti Celilece intihab olunmamıştır. Heyeti Celileye hiçbir kuvvet hâkim olamaz ve mecbur tutamaz. O kanun bizden sıfatı hâkimiyeti nezetmiş değildir. Heyeti Umumiye serbesttir. Ya namzetler değişir, yeniden burada intihaba konur. Esasen Nizamnamemiz mucibince üçten fazla namzet gösterilemez. Şimdiye kadar namzetlerden hiçbir kimsenin intihabedilmemesine göre ya yeniden namzet gösterilmesi icabeder veyahut Meclisi Âli umurunun fazlasını ifade daima

serbest olmasından dolayı teshilen liltaslaha olan Namzetler Kanununu nazarı itibâra alınıyor. Doğrudan doğruya intihabını icrada serbesttir. Yalnız Allahiyle vicdanının tesiri altındadır. Onu tazyik eden kudreti İlahidir. Onun fevkinde hiçbir tesir yoktur. Hiçbir şey bunu nez'e salâhiyetdar değildir. Bu şekli intihap Hâkimiyeti Milliye ile tenakuz teşkil eder. O zaman Heyeti Celilenin hiçbir mânası kalmaz. Her kanunu yapabilir. Fakat Meclisin sıfatı hâkimiyetini izale edemez. Bu muhaldir. Muhal üzerine düşünenler, fikri hukuktan uzak kimselerdir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Reis Bey, bu usulün burada mevzuubahsolamayacağını arz ediyorum. (Handeler)

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Arkadaşlar, bendeniz hukukçu olmamakla beraber meselenin tamamıyla basatata taraftarıyım. Yani Heyeti Vekile intihabına dair olan Kanunun maddei mahsusası sarihtir. Çünkü arz ettiğim gibi Nizamnamei Dahilinin intihabatta şekli cereyanına ait maddesi de sarihtir. Ancak mademki mesele mevzuubahsoluyor, mademki ortada bir hukukî mesele vardır; daha ziyade tasrih edilecek, yahut tavih edilecek, işlenecek ve Meclisi Âlide münakaşa edilecek cihetleri vardır. Şu halde Meclis bu işi evvelâ Kanunu Esasi Encümeniyle, Adliye Encümenine havale etmeli. Kanunları anlamakta mütehasıs olan bu encümenler işledikten sonra müzakere olunmak üzere buraya gelirse zannediyorum ki, daha az hataya duçar olunmuş olur ve Meclisin de kıymetli vakti heder olmuş olmaz.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Arkadaşlar, meselenin iki ciheti var; biri ciheti hukukîyesi, diğeri namzet iraesine karşı Meclisin öteden beri gösterdiği tezahürat. Mevcut kanun mucibince Meclisi Âliye intihabedilmek üzere namzet gösterilmiş ve üç defa yapılan intihapta bu namzetlerden hiçbirisinin kabiliyeti intihabiyesi, kudreti intihabiyesi olmadığı tahakkuk etmiştir. Binaenaleyh bu namzetler artık mevzuubahis değildir. Çünkü üç defa tekerür eden intihapta hiçbirisi o makamı işgal için Meclisin ekseriyetinin reyini alamamıştır. Ekseriyetin reyini haiz olmıyan bir Vekil reyini izafi ile gidip sandalyeye oturamaz. Çünkü itimat ekseriyetle olur. Akalliyetin reyini ile intihab olunana Vekilin derhal sukut etmesi lâzım-

gelir. Şu halde reyî izafî meselesi mevzu bahis değildir. İera Vekillerinin suretî intihabı hakkında yaptığımız Kanunda; «Ekseriyetî mutlaka ile tâyin olunur.» kaydı da bunu sarahaten göstermektedir. Sonra birinci ve ikinci intihaplarda ekseryet hâsıl olmadığı takdirde üçüncüde en çok rey alan zat reyî izafîyle intihab olunur, diyecek ve bunu kabul edecek olursak intihabın neticesi, Vekile karşı ademîtimat şeklinde tecellî etmek, Vekil olmadan sukut eylemekten ibaret olacaktır. Binaenaleyh bugün esaslî bir kaide vaz'etmek ihtiyacı karşısında bulunuyoruz. İera Vekilleri Heyeti intihabı için Namzet iraesine dair olan Kanun mucibince gösterilen namzetlerin kuvvet ve kudretî intihabiyeyi haiz olmadıkları yapılan intihabat neticesinde anlaşıldığından yeniden namzet iraesî lâzımgeliyor. Şimdi acaba yeniden gösterilen namzetler intihabedilebilecekler midir? Acaba hastalık burada mıdır? Yani bu zevat kudretî intihabiyesi olmadığından mı intihabedilmiyor? Ne suretle tasavvur ederseniz ediniz. Zaman zaman Meclis bunu reyile, âsariyle ispat etmiştir. Zaman gelmiştir ki, ekseriyet vekil namzetlerine karşı istinkâf etmiştir. Bunlar, bu teşahürat gösteriyor ki, Meclis hakkına, kudretî intihabiyesine kendisi hâkim olmak istiyor. Namzet iraesini istemiyor ve esasen böyle olmak lâzımgelir. Hakkı intihabı haiz olan Meclis vasayet altına giremez. «Namzet iraesinde ben tefrik edemiyorum, siz bana gösteriniz, ben intihabedeyim.» şekli hâdis oluyor. Bu; kudretî intihabiye ile gayrikabili telif bir tezadı hukukî teşkil ediyor.

Binaenaleyh bu meseleyi esaslî bir surette halletmek için bendenize bugününden itibaren yapılacak bir şey vardır. O da Namzet gösterilmesi hakkındaki Kanunun ilgasından ibarettir. Bu yapılacak olursa mesele esaslî bir surette halledilmiş olur. Bu yapılmadıkça görüyoruz ki, hem Meclisin mevkîi sarsılıyor, hem Heyeti Vekilenin ve hem de Reis Paşa Hazretlerinin mevkîi sarsılıyor. (Hiç de sarsılmaz sadaları). Şimdi efendim, bunun maddiyatı başkadır. Bizim her zamandan ziyade kuvvetli bulunmamız, hepimizin, Heyeti Vekilenin, Meclisin, Reisinin müttehit bir kütle halinde bulunmamız lâzımgelirken ihtilâfat var gibi gözükken eşkâlî ref'etmek için bu meselenin bir an evvel halledilmesi lüzumuna kaaniim.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Kinse kaani değildir.

SALİH Ef. (Erzurum) — Geçenlerde de arz ettiğim gibi, bu işi kitaba bırakırsak kitabın halledemeyeceği birtakım mesail meydana gelecektir. Meclisimizin kıymetli evkatını böyle lüzumsuz birtakım mesaili hukukîye meydana atarak ızaa etmekte bence hiçbir mâna yoktur. Ben buna kaaniim. On beş günden beri bu vekâlet muallâkta bulunuyor, bu vekâletin mesulü meydana yoktur ve zannediyorum ki, bu vekil mevkîini terk ettiğinden dolayı Hükümet namına bir fenalık da meydana gelmemiştir. Mademki, namzetler üzerinde bir ittifakı tam hâsıl olamıyor, şu halde emsali sabıkası veğhile Heyeti Vekileden bir zatı bu vekâlete intihabeder, der ki; Feyzi Bey mezuniyetten avdet edinceye kadar bu zat işe baksın. Esasen dairede bir iş yoktur, imalât yoktur. Yapılan yol yoktur. Beş günde bir evrak imza edilecektir. Bu bapta takrir takdim ediyorum.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bununla mesele halledilmiş olmaz ki.

İHSAN B. (Cebelibereket) — Efendim, Meclisî Âliniz herkesten ziyade, her şeyden evvel vaz'etmiş olduğu kavaninin ahkâmına asabiyyetle riayet etmekle mükelleftir. Havfı İlâhî ile mütehassis olan Heyeti Kiram bu kanunun ahkâmına da riayet etmek mecburiyetindedir. Elde bulunan kanun mucibince Reisi Meclis. Münhal olan bir vekâlete Heyeti Celileniz meyanından o vekâlete elyak ve nispeten diğer arkadaşlardan daha ziyade münasibolanları bililtimas, bittetkik namzet olarak irae eder. Kanun namzet iraesî hakkını - ki Heyeti Celileniz bunu kabul etmiştir - Reisi Hükümete vermiştir, Meclis Reisine vermiştir. Nafia Vekâleti için Reisi Meclis on arkadaşları bu sıfatla münasip görmüş ve Heyeti Celilenize takdim etmiş. Yine kanunun ahkâmı sarıhasını arz ediyorum. Heyeti Celileniz irae edilen bu namzetler üzerine reyini istimal etmeye mecburdur. Bendeniz Heyeti Celileyi kanunumuza fevkalâde riayet etmeye mecbur gördüğüm için Hüseyin Avni Beyin «Gösterilen namzetler haricinde de rey vermeye salâhiyattarız.» noktai nazarında değilim. On arkadaş namzet gösterilmiş ve Heyeti Celileniz de reyini istimal etmiştir.

Bu noktada Karahisar Mebusu Muhteremî

Şükrü Beyin kanaatine de müsterek değildir. «Namzetler Meclisin ekseriyetinin reyine muhalif olduğundan dolayı onlara rey verilmemiş ve bundan dolayı ekseriyet hâsıl olamamıştır.» sözü bu hâdisede mahsüs ve mer'î değildir. Çünkü kırk müstenkif vardır. Kırk müstenkifi istisna edecek olursanız Meclisi Âlinin ekseriyeti azîmesi reyini istimal etmiştir. Rey istimal edilince Namzetlik Kanununa muhalefet yoktur.

Binaenaleyh Meclis vazifesini yapmıştır. Fakat ekseriyeti mutlaka hâsıl olamamıştır. Vekâleti deruhde edecek arkadaşın ise kanunen, aklen, mantıkan mutlaka ekseriyeti mutlaka ile o vazifeyi deruhde etmesi icabeder, ekseriyeti izafiye ile deruhde vazaif doğru olamaz. Çünkü akalliyete istinadetmiş olur. Binaenaleyh akalliyetin reyini ile vekâlet olamaz. Şu halde esas ekseriyeti izafiyeyi aramak değildir ve hiç şüphesiz etmem ki, Heyeti Celileniz birinci intihaptan sonra ekseriyeti izafiyeyi aramak mecburiyetini hissetmemiştir. Birinci intihapta ekseriyeti mutlaka hâsıl olamamış, ekseriyeti mutlakayı bulmak için ikinci bir intihap yapmışsınız. Yine ekseriyeti mutlaka bulunamamış, üçüncü intihap yapmışsınız, yine ekseriyet bulunamamış ve demişsinizdir ki, ekseriyeti azîmeyi bulmak için üç defa intihap yapılır. Üçüncüde ekseriyeti mutlaka hâsıl olmadığı takdirde ekseriyeti izafiye ile intihabedilir.

Bendenizce yanlışlık işte buradadır. Ekseriyeti mutlakayı aramak için yapılan intihapta üçü esas telâkki etmek için hangi nazariye hukukiyeye istinadediyorsunuz? Madem ki, biri kâfi görmediniz iki yaptınız; ikiyi kâfi görmediniz üç yaptınız, o halde üçü de kâfi görmez dört yaparsınız, beş yaparsınız.

İlim istemiyor musunuz efendiler; mantık istemiyor musunuz efendiler? İşte ilim ve mantık. Şimdi ne denecek? Pekâlâ dördüncüyü de yaptık, beşinciye de yaptık, yine ekseriyet hâsıl olmadı. Bendeniz bunun affınıza mağruren tatbikatta pek o kadar vâridolmadığıma kaaniim. Bir kere hiç şüphem yoktur ki, Heyeti Celileniz Hükümet çarkını, Hükümet makinasını muattal bırakacak efali arzu etmezsiniz. Bu efali muvafık görmezsiniz. Vakayı ile bu arzunuzu izhar ettiniz.

Şu halde ikine noktai nazar bugünkü içtimada hasbelmazere dün bulunmayan birçok arkadaşlarımız vardır. Gerek dün bulunamayan arkadaşlarımızın bugün istimal edeceği reyler, ge-

rek intihabatın müselsel olarak gitmesi ve namzetlerin tebdiline muvafakat edip etmeyeceği meçhul olan Riyasete mutlaka kanununuzu tâdil ediniz diye yapılacak teklifin bir uzun zaman daha geçmesini bâdi olacağını düşünen Heyeti Celileniz pek muhtemeldir ki dördüncü, beşinci, intihapta buna hitam verirsiniz ve mahzur ortadan kalkmış olur. Bendeniz kendi vicdanım gibi Heyeti Celilenizin vicdanına, seciyelérine hürmeti mahsusam vardır ve öyle zannediyorum ki; bu intihap meselesini uzunuzadıya uzatmak, belki de vekâleti birkaç gün için daha âtil bırakacak, vekâleti âmirsiz bırakacak. Bundan tahdüs edecek mahaziri nazarı dikkate alırsınız ve esasen hiçbir ilme, hiçbir nazariyeye istinadetmiyen diğer intihap nazariyesini kâfi görmez, dördüncü olarak intihabı yaparsınız ve bu mesele hallolunur. -

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Nafia Vekâleti münasebetiyle iera edilen birinci, ikinci, üçüncü intihaplarda ekseriyeti mutlaka hâsıl olmadığı mâlûmuâlinizdir. Meclisin unuru dâhiliyesine mütaallik olan Riyaset intihaplarında üçüncü intihabın reyini izafi ile yapılacağı Nizamnamei Dâhilide musarrâh ve fakat Heyeti Vekilenin intihabı Kanununda vekillerin ekseriyeti mutlaka ile intihabedilmesi de musarrâh olmasına göre vaziyet bir dereceye kadar muğlak bir şekil almıştır. Bendeniz Namzetlik Kanununun leh ve aleyhinde idarei kelâm etmeyeceğim. Bunun bazan muhasenatına ve bazan da mahzurlu olmasına kaani olabilirim. Her hangi bir usule, sırf şekil itibariyle, iyi veya fenadır denemez. Çünkü alelekser iera kılınan intihapta pek müşkül surette ekseriyet temin edilebilmesi ve Heyeti Celilenin intihabı serbest yapması, binaenaleyh intihabolunacak zevatı kiranın yekdiğeriyle meşreben ve mesleken çalışabilecek bir kanaat ve seviye ilmiyede bulunmasının menafii âliyei menleket noktai nazarından lüzum ve vücubunu da müdrikim. Filhakika bunun bâzı mahzurları da olabilir. Fakat her şeye takdimen Heyeti Celilenizin ekseriyetine iktiran etmiş ve usul ve merasimi dairesinde kabul edilmiş, bir kanun mevcuttur.

Bu kanunu usul ve merasimi dairesinde ilga etmek, hükmünü tadil etmek, Heyeti Celilenizin her zaman yedikudretinde mevcud olduğu halde, kanun mevcut ve halen ilga veya tadil veya metrûk bırakılmamış olduğu hal-

de, intihabatta tahaddüs eden ve hattâ Namzetlik Kanunu bulunmasa bile bütün müstenkifler bulunduğu halde, müstenkifleri kanuna müteveccih addetmek doğru bir şey değildir. Ben öyle zannederim ki müstenkif bulunan zevatın bâzısının reyî vekâlete, bâzısı da eşhasa mütaallik olabilir. Bir adam olabilir ki kendi kanaatî kanunun hilâfıdır. Kanunun ruhudur. Fakat kendi kanaatini kanunun ruhuna itiraza vesile ittihaz ederek vukubulan istinkâfî veya âdemî iştiraki kanuna müteveccih gibi göstererek, bunu bir takyit ve tesir mânâsında telâkki etmek bendenize doğru bir şey değildir. Derhal veya lâzımgelen encümenlerden geçirmek suretiyle ilga etmeye her zaman salâhiyetiniz mevcuttur ve Meclisi Âlinizin nezi kabul etmez bir hakkı olduğu halde, kanun serbest harekete mânidir, diye vâkı olan itirazat da pek doğru bir şey değil, şu halde hâdisesi hazıra hakkında ne yapmak lâzımdır? Bunda iki şık mevzuabahsolabilir. Birisinde iki defa intihab olmuştur. Meclisin umuru dâhiliyêsine mütaallik olan intihabata kıyas edilecek olursa, yani alâ tarikî kıyas hüküm vermek lâzımgelirse, üçüncü intihaptaki izafi intihap neticesinde vekil intihabedilmiş demektir. Halbuki Heyeti Vekile intihabı hakkındaki Kanunda da ekseriyeti mutlakada hüküm şarttır. Şu halde bu gibi mesailde alâ tarikî kıyas hüküm istihsal etmek ve karar vermek doğru olamaz. Aynı zamanda vekillerin itimada mazhar bulunması da lâzımdır. Vacip ve zaruridir. Şu halde «Üçüncü intihapta hâsıl olan ekseriyeti izafiye ile Nafia Vekili intihabedilmiştir.» diyemeyiz. Şu halde ne yapmak lâzımdır? İntihabat için Nizamnamei Dahilî bir, iki, üçü bilâmel ve teshilen lilmaslaha kabul etmiştir. Bu; tâlî vazaifler dolayısıyla itimadı âmmeye mütekir olmıyan hususattadır. Heyeti Vekilenin; itimadı âmmeyi, yani Meclisi Âlinizin itimadını temsil etmesi lâzımgelir. Onlar için Heyeti Celilenizin ekseriyeti azîmesinin reyî, ekseriyeti mutlakası lâbüddür ve zaruridir. Şu halde intihabat için nizamnamede bir kayıt yoktur. Meclis intihabat icrasında serbest ve bu husustaki salâhiyeti nâmahduttur. Bir yapar, iki yapar, üç yapar, İhsan Beye iştirak ediyorum. Çünkü ortada mukayyet bir kanun yok, bizim harekâtımızı tahdidedecek hiçbir kanun mevcuttur değildir. O halde Meclisi Âliniz serbest-

tir. Bundan bir mahzur tevellüdedebilir. Pekâlâ ama bundan nâmütenahi intihabat icrası lâzımgelir. Mantık icabında umurun nâmütenahi olarak teselsülü bâtil değil mi? Nâmütenahi intihap lâzımgelmez mi? Bu kabil değildir. İntihabatın nâmütenahi devamına imkân yok. İhsan Bey pekâlâ izah ettiler. İlk intihaplarda esasen namzetler mütaaddittir. Âra teşettüdediyor. İntihabatın dördüncüsünde ise evvelece daha az rey alan zevatın reylerinin diğer çok rey alan zevat üzerinde temerküz etmesi ve orada toplanması ve ekseriyeti azîme tekâsüf ederek ekseriyeti mutlakanın da fevkinde hemen azîm bir ekseriyeti mutlaka husulü mümkündür. Birinci intihapta müsavi derecede rey aldıkları halde ikinci intihapta olabilir ki fazla rey alabilirler. İşte bu fazla rey alan zevat üzerine ikinci intihabat yapılmaktadır. Binaenaleyh yine intihaba başhyalım. Öyle zannediyorum ki dördüncü intihap Meclisi Âlinizin arzusu veçhile tecelli edecektir. Zaten umuru nafıada daha bir saat tehhüre uğramaksızın herkesi işiyle, gücüyle meşgul edecek bir vekilin vücubu ve lüzumu vardır. Vekilin vücudunu bekleyen birçok evrak, tâyin ve âziller mevcuttur. Rica ediyorum, başka türlü çareî hal kanunu da yoktur. Meseleyi encümenlere vesaireye vermiyelim. Namzetlik Kanunu görüşüldüğü zaman, leh ve aleyhte misal göstermek üzere ayrıca görüşebiliriz, mütalâa beyan edebiliriz. Fakat şimdilik bu mevzuabahsolmamalıdır. Mevzuabahsolan, sureti icrasıdır. Bir an evvel intihabata başlamaklı-ğımızı teklif ediyorum.

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim mesele iki şekilde kabili tahlildir. Birincisi; usulü hukuka ve elimizdeki mevcudolan kanuna tevfi-kan bittahlil halletmek; ondan sonra ikincisi de; Namzetler Kanununu ele alıp onun üzerinde tevakkuf ve onu hallettikten sonra bu meseleyi halletmektir.

Evvelâ elimizde bulunan kanuna ve kavai-di hukukıyeye tevfi-kan arzı mütalâa edeceğim; Nizamnamei Dahilînin beşinci maddesinin birinci fıkrası «Divanı Riyaset, bir Reis, iki Reisvekilî; lâakal nisfî Mecliste hazır bulunmak üzere dört veya altı Kâtip, üç İdare Memurlarından mürekkeptir. Divanı Riyaset intihabı (103) neü maddeye tevfi-kan reyî hafi ve ekseriyeti mutlaka ile icra olunur.» Bunu okuduktan

sonra, Namzetler Kanununun, yani İcra Vekillerinin sureti intihabına dair olan Kanunun ikinci maddesine geçelim. Orada yine diyor ki; «İcra Vekilleri tarafı Riyasetten gösterilecek namzetler meyanından ekseriyeti mutlaka ile intihabolunurlar.» Şimdi Nizamnamei Dahilinin beşinci fıkrasının birinci kısmı ile Namzetler Kanununun ikinci maddesini bir araya getirdiğiniz zaman, görürsünüz ki, her ikisine ait şekli intihap tamamı tamamına mutabıktır. Yani Divanı Riyaset intihabatı da ekseriyeti mutlaka ile olacaktır. İcra Vekilleri dahi ekseriyeti mutlaka ile intihabedileceklerdir. Şimdi ekseriyeti mutlaka ile intihabedileceklerine göre, ikinci defa da ekseriyet hâsıl olmazsa en ziyade ekseriyeti izafiye kazanan zatlardan adedi matlubun zıfı tefrik edilerek bunlar hakkında, üçüncü defa olarak intihap icra edilir, reye müracaat olunur. Bunda ekseriyeti izafiye kâfidir. Binaenaleyh tesavii âra husulünde, kur'aya müracaat edilir. Şimdi gerek Divanı Riyaset intihabını, gerek vekillerin intihabını elimizde bulunan şu Nizamnamei Dahiliye göre - ki, meseleyi şekli kanunide halledeceksek - yaptığımız intihabat bu kanuna nazaran tamamdır. Çünkü hâsıl olan netice her ne kadar ekseriyeti mutlakaya vâsıl olmamış ise de üçüncü intihaba vâsıl olduğu eihetle muamele tamamdır. Bu üçüncü intihabın neticesinde, her kim kaç rey alırsa alsın münhal olan vekâletlerden birisine - meselâ şu vekâlete - intihabedilmiş olur.

İkinci bir mesele kalıyor. Efendiler; kanunen intihabın tamam olduğuna göre - ki, bunun başka şekli yoktur; göremezsiniz - bu kanuna göre intihap tamamdır. Fakat ikinci bir mesele kalıyor. İcra Vekâletlerini deruhde edecek zevat, Meclisin her halde ekseriyetine istinadetmelidir. Ekseriyetine istinadetmezse Meclisçe mazharı itimat değildir. Efendiler, bu ikinci mesele şekli intihaba katiyen taallük etmez, bu tamamıyla başka bir meseledir. Şimdilik burada icra olunan intihap tamam olduğuna göre, intihabı icra edilen zat ekseriyeti mutlakayı ihraz edemediğinden dolayı istifa etmiş ve onun istifası üzerine yeniden vekâlet inhilâl etmiş gibi muamele yapılması icabeder. Fakat o zat istifa etmez de pek kalil olan bir reye istinaden gider, işe başlarsa, Meclisi Âlinin o vekilin aleyhine, yani o vekilin hilâfına olarak

reyi başkasına vermiş olan ekseriyeti derhal onu ikinci gün çeker ve bir ademiitimat reyi verir, onu ıskat eder. Bugün vekil, ekseriyeti kazanan zattır, Bugün söz onundur. İntihap, usulü intihap noktai nazarımdan doğrudur. Eğer o zat kendisinde, cesaret görüyorsa gider, yerine oturur, görmüyorsa istifa eder. Her iki surette de, yani istifa ettiği takdirde vekâlet inhilâl etmiş gibi yeniden muamele yapılır. Dilerse ekseriyet, yani onun aleyhinde bulunan ekseriyet, onu çeker, ıskat eder ve yine bu surette inhilâl edecek vekâlete, yeniden inhilâl vukubulmuş gibi, intihap icra edilecek demektir. Binaenaleyh bendenizin teklifime göre, bu intihabı tamam görmelidir. Bu intihap tamamdır, vekil gider yerine oturur - ki içinizden ona cesaret edecek bir zat bulamam - Meclisin ekseriyeti ikinci gün ademiitimat beyan ederek onu ıskat eder. İsterse istifa eder. İstifa eylediği takdirde yeniden inhilâl vukubulmuş gibi muamele yapılır.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim Nafia Vekâletine Vekil intihabında, dün tahaddüs eden hâdise zannederim ki epeyce münakaşatı bâdi olmuştur. Arkadaşlarımin her birisi kendi içtihatlarına göre kendi noktai nazarlarını söylediler. Kıyas, mantık ve ilme vurdular zannederim ki, her söyleyen de kendi sözünü mantığa muvafık buluyor. Yalnız orta yerde bir sarahati kanuniye bulunmadığı içindir ki herkes kıyas mevkiine müracaat ediyor. Musa Kâzım Efendi Hazretleriyle ondan evvel söz söyleyen İhsan Bey meseleyi bir noktaya kadar gayet güzel teşrih ettiler ve bir noktaya geldiler ki zannederim ukde oradadır. O da; Nizamnamei Dahiliden bahsedildi, Namzet Kanunundan bahsedildi, İcra Vekilleri İntihabı Kanunundan bahsedildi, netice; üç defa intihap icra edildikten sonra reyi izafi ile - çünkü meselenin ukdesi buradadır - rey verilmesi caiz midir, değil midir? Veya namzetlerin değişmesi mi lâzımdır? Mesele buradadır. Her iki tarafın da istinadedeceği bir sarahati kanuniye yoktur. Yalnız İhsan Bey bu yurdular ki; Namzetler Kanunu mucibince; Reis Paşa Hazretlerinin gösterdikleri namzetler üzerinde intihabata devam edelim. Bu doğru bir fikirdir. Fakat bendenizce bu noktai nazarda bir mahzur vardır. Meclis, şu intihap meselesinde üç kısma ayrılmıştır, bir kısım müstenkiftir, bir kısım son intihap neticesi olarak reyini namzet-

lerden bir kısmına vermiştir. Diğer bir kısmı da diğer birisine vermiştir, verdiği halde namzetlerden hiçbirisi ekseriyet kazanamamıştır.

Şimdi bu namzetlerin ikisi üzerinde ısrar etmek demek, muhtelif namzetlere rey vermiş olan ve reyleri mübâyin olan diğer zevatın reylerini almak demektir. Şimdi acaba bu da hukuk itibarıyla doğru bir şey midir? Çünkü reyler mahdud bir sahada kalırsa, o arkadaşlar ilânihaye, iki namzetten hangisine rey verdilerse, yine öyle devam edip gidecekler, yani mütemadiyen onlara rey vereceklerdir ki, bu da gayricaizdir veyahut meselâ namzetlerden birisine reyini vermiştir. Bu sefer kendi arzuları hilâfına, intihap bitsin diye, kalkıp ötekine vereceklerdir. Pekâlâ bu doğru mudur? Bendenize kalırsa doğru değildir. Bu arkadaşları bu şekle icbar etmek doğru mudur, değil midir? Bu da doğru değildir. Diğer ne kadar doğru ise bu da o kadar doğrudur. Onun için zannediyorum ki, yapılacak olan mübahasat ve münakaşat sırf bu noktada yapılmalıdır. Bugünkü namzetler üzerinde, tebellür eden âra, malûmdur. Artık bu âranın değişmesi imkânı yoktur. Zannetmem ki, birisine reyini veren, tekrar dönüp de reyini başkasına versin. Bu böyle belli olunca demek ki, şu namzetler içerisinde seçilip ekseriyet kazanacak olmadığını o iki zat tahattur edecektir. Eğer bu iki zat üzerinde intihabata devam edecek olursak; demin beyan edilen teselsülî intihabat vâkı olacaktır, ki bu da bâtıldır. Mantıksızlık husule gelir diye burada dermeyen buyurdular. Tabii bu butlanı kabul edemiyeceğiz. Onun için tekrar yeniden namzetler koymalıdır.

Sonra Namzetler Kanununa gelince; bendenize göre hakikaten doğrudur. Dermeyan edilen noktai nazar mevcut iken ve o kanun yine turku kanuniye ile ilga edilmedikçe o kanunun haricine çıkılamaz, o kanunun tahtı ıztırrındayız, yani o ıztırrarın haricine çıkamayız. Yalnız birisi, ki bir muhali teselsülî mantikiyi icabedecek, diğeri, Reis Paşa Hazretlerinin belli olan namzetlerden sarfınazar ederek yeni namzetler göstermesi lâzımlıdır.

Fakat intihap bir iki gün sonra olacakmış, ne yapalım. Böyle yapacağız. Sarahati kanuniye olmayan şeylerde, birtakım kıyaslarla iş görmektense Reis Paşa Hazretleri gayet tabii olarak ye-

niden namzet gösterir. Yeniden intihap yaparız efendim.

CEMİL B. (Kütahya) — Yine o netice hâsıl olur.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — O zaman kanunu değiştiririz. Başka suretle yapamayız, ne yapalım?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, ben-deniz burada nasıl bir mevzudan bahsedileceğine dair söz istemiştin. Fakat esasen usulden bahsolunuyor denildi. Fakat Hüseyin Avni Bey biraderimizden istirahat ederim, Meclis'in müteakibilen beklediği hürmeti daima hatırlarında tutsunlar. Ben bu Namzetler Kanunu yapılıırken «Meclis, Riyaset, kayıt altına alamaz. Riyasetle Meclis dışarda uzlaşır, aralarında namzetler tesbit edilir. Badehu burada o namzetler üzerine rey verilir.» Dedim, kabul etmediniz. Ben bu kanaatte olduğum halde ekseriyetin yapmış olduğu kanuna riayet ediyorum. Binaenaleyh bu kanun daima aleyhinde bulunmak temcit pilâvı gibi daima aleyhinde bulunmak ve ondan bahsetmek katiyen bu Meclise hürmet etmemek demektir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Hüseyin Avni onu size reddeder. Çünkü Meclise hürmetkârdır.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Efendim, mesele bir intihap meselesi olmaktan ziyade Büyük Millet Meclisi namına vekâlet edecek bir zatı makamına oturtmaktır. Büyük Millet Meclisinin teşekkülü ve bu Meclisten geçen nutuklar ve gerek Paşa Hazretlerinin nutuklarıyla ve gerekse bütün cihana ilân ettiğimiz Teşkilâtı Esasiye ile, gösterdiğimiz tâbirlerle iddia ediyoruz ki, hâkimiyet millettir ve bu Meclis her bir hareketini millete istinadettirir bir Meclis mahiyetindedir. Halbuki bendeniz görüyorum ki, millete hâkimiyet vermek değil, dünyanın en mutlak meşrutiyetinde bile bu halin vâkı olmadığını iddia edeceğim. Dünyanın en mutlak meşrutiyetiyle idare olunan imparatorluklarında imparator, nazırları kendisi tâyin eder. Tabii nazırı doğrudan doğruya hemen yekten tâyin etmez, evvelâ fırkalarla görüşür, Meclis reisleriyle görüşür. O nazır Meclise gelir, yekten gidip sandalyeye oturamaz. Meclisten itimat ister. Meclis itimat göstermedi mi o adamı bir daha o imparator da namzet gösteremez. O na-

zır da bir daha katiyen o sandalyeye oturamaz. Düşününüz, dünyanın en mutlak meşrutiyetiyle idare olunan memleketlerinde böyledir. Yani Rusya Çarı Nikola, Almanya İmparatoru memleketlerini böyle idare ederlerdi.

Bugün bu Namzetlik Kanunu vardır diyoruz. Meclisin hâkimiyetini takyidedecek bir kanun tabiaten mevzuubahsolamaz. Çünkü o zaman «Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir.» diyen Teşkilâtı Esasiye Kanununun mânası kalmaz. Binaenaleyh Meclis hiçbir zaman icbar olunamaz, Meclisi icbar edecek hiçbir kuvvet yoktur. Hattâ birçok meclislerde teamül olmuştur ki, Meclisin kararı kanun mahiyetindedir. Meclis ara yerde bir karar verirse o da kanun demektir. Turku kanuniyeden geçmemesine rağmen bunu tanımyacak hiçbir kuvvet yoktur, yahut ki Meclisin feshi lâzımdır ve bir Meclisi Müessesanın gelmesi lâzımdır. Şimdi bu Namzetlik Kanununa göre, gösterilen namzetlerden hiçbirisi ilk intihapta katiyen hiçbir ekseriyet kazanamadı. Bu ne demektir? Bu müstenkilflerden farz edelim ki, kanuna hiçbir itiraz eden yok. Şu halde bu namzetlerin hiçbirisine itimadedemediler. Bunlara itimadettirmek için icbar edecek bir kuvvet var mıdır? Yani bu milletin vekillerini icbar edecek, kanaatleri haricinde rey verdirecek ve hakkı reyinizi tahdidedecek bir kuvvet var mıdır? Yoktur. Şu halde demek kanaatlere hürmet etmek lâzımdır. Bir kere 54 kişi ademiitimat beyan ediyor, birkaçı da birine, diğer birkaçı da diğer birine rey veriyor. Nihayet mesele iki kişiye munhasır kalıyor. Bunlardan birini Meclis intihabedecektir demek, Meclisi Âlinin hukuk ve hâkimiyetini sifıra indirmektir. Bendenizece bu böyledir. Meclisi Âli icbar edilemez. İllâ bu iki kişiye rey veriniz denilemez ve bu olamaz. Bizim teamülümüz ve kanunumuz mucibince intihabedilen zat buraya gelip programını okur ve bizden itimadını alır, şimdiyse buradan elli, altmış rey kopardı mı, gidip icrayı vekâlete başlayacaktır. Binaenaleyh artık bendenizin kanaatimece birinci intihaptan sonra ikinci intihaba lüzum yoktur, fakat ikinciden sonra üçüncü de oldu. Ondan sonra artık intihabolamaz. Aynı zevat üzerinde ısrar edilemez. Mevzuubahsolan Nafia Vekâletidir. Ondan evvel Meclisimizin ruznamesinde İcra Ve-

killeri Heyetinin intihabına dair bir lâyihai kanuniye vardır. Bendenizece; Nafia Vekâleti Dahiliye Vekâletinden daha mı mühimdir? Hiçbir vakit... Dahiliye Vekili Beyefendi Samsun'a gittikleri vakit Marif Vekili Bey kendisine Vekâlet etmiştir. Yine Heyeti Vekile birini aralarında Vekâlet umurunu tedvire memur eder, Meclis kabul eder.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Bu usule itiraz eden sizsiniz.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Ben söylemedim.

Ozamana kadar bu lâyihai kanuniye buraya gelir ve buna nihayet veririz. Bu mesele dolayısıyla öyle bir mesele hâdis olmuştur ki, bugün vekil beyler acaba Meclisin itimadına lâ-yık midir? Değil midir? Bu, şüphelidir. (Gürültü) Müsaade buyurun. Vekillerden hiçbirisi programını okuyarak itimat almamıştır. Namzetlerle intihabı vekâlete gelince; dün iki tane intihap icra edildi. Birisi, Reis Vekâleti, diğeri Nafia Vekâleti, Reis Vekâletinde namzet usulü yoktur. Şu halde teshilât yoktu. Fakat ilk intihapta ekseriyet tecelli etti. Nafia Vekâleti için on namzet vardı. İşin içinde tahdidolduğu için neticelenemedi ve zannederim ki, fena bir nümune oluyoruz. Reylerimizden önce önce birinci intihapta bir zata 50, ikincide 60, üçüncüde 80 rey verirsek buna âlem ne der? Bu ne biçim intihaptır? (Gürültüler) Müsaade buyurun. Meclisi Âli içinde çamaşır değiştiren gibi iki günde kanaatini değiştirecek zevat var mıdır? Bu ne demektir? Rica ederim 50 rey alan bir zat bilâhara 100 rey alacaktır. Bu ne demektir? Hariçte nasıl tevil edilecektir? Hangi sihir bunları birleştirdi de elli zat yüz zat oldu, denmez mi? Bu, vaktiyle dışarıda konuşulur, yüz rey birden verilir, Reisvekili meselesinde namzet yoktu. Fakat birinci intihapta kazanıldı. Binaenaleyh namzet göstermekliğin de meseleyi teshil etmediği meydandadır. Binaenaleyh verdiğim takrir de bu mahiyettedir. Nafia Vekâletini şimdilik vekil arkadaşlarımızdan birisi ifa eder. Demin de arz ettiğim gibi böyle mühim bir zamanda idarei umur etmek ve Mecliste bu gibi yolsuzluklara meydan verilmemek üzere derhal Heyeti Vekilenin intihabı hakkındaki lâyihai kanuniye müstaceliyetle ruznameye alınır ve iki gün içerisinde

çıkarmaya çalışılır ve mesele bu suretle halledilmiş olur. Bu suretle takrir de verdim. Mesele Bit-sin efendim.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Efendim, Lâzistan Mebusu Muhteremi Ziya Hürşid Beyefendi bu intihap meselesi dolayısıyla umum Heyeti Vekilenin itimada nail olamadığını, şüphe altında kaldığını beyan buyurdular. Kendilerinin ademiitimidina mazhar olduğumu biliyorum. Kendileri öteden beri muhalefet tarikini tutmuşlar, Heyeti Vekileye karşı ademiitimat beyan ediyorlardı. Fakat... (Gürültüler, muhalefet yoktur sesleri)

HACI AHMED HAMDİ Ef. (Muş) — Heyeti Vekileye karşı Mecliste muhalefet yoktur.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (Devamla) — Fakat Ziya Hürşid Beyefendinin ekseriyet namına söylemek için bir salâhiyeti olup olmadığını bilmiyorum. (Yoktur sadaları) Binaenaleyh Meclisin vekillerine karşı itimat veya ademiitimat beyan etmek için meşru vesaiti ve tarikleri vardır. Bunun için Meclisin ekseriyeti Ziya Beyefendiyi tevkil etmedi. Ziya Hürşid Bey, değil mi Beyefendi, bu hususta ekseriyet sizi tevkil etmedi? (Hayır, sesleri)

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Mugalâta oluyor.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (Devamla) — Bu hususta gayet meşru tarikler vardır, o da sual ve istizah tarikleridir. O zaman her hangi bir vekile veyahut Heyeti Vekilenin heyeti mecmuasına karşı itimat veya ademiitimat beyan edilebilir. Burada lüzumlu veya lüzumsuz ademiitimat beyan etmek; Hükümetin memleketteki kuvvetini ve kudretini tenkis edeceğinden dolayı faideden ziyade mazarrat tevliededer itikadındayım.

Gelelim mevcudolan intihap meselesine: Bu intihabat meselesi dolayısıyla mevcudolan namzetler arasında bir kere bir ikişi üzerinde âra tekâsüf etmedi ve inkısam etti. Böyle bir Mecliste efendiler, bu kadar namzetler gösterildiği zamanda âranın muhtelif eşhas üzerine inkısam etmesinden daha tabî bir şey yoktur, itikadındayım. İntihabın bidayetinde namzetlerin hemen heyeti mecmuası birkaç rey almış iken bilâhara tamam iki kişi üzerinde âra tekâsüf etti. Ve mücadele bu iki zat arasında devam etti. Bunun daha ziyade devamından Meclise karşı bir tahakküm

ve Meclisin hukukuna karşı tahdit gibi bir şey mevzuubahsolamaz ve böyle göstermekte hiçbir hikmet, hiçbir mâna yoktur, itikadındayım. Arkadaşların her biri cümlemize mazharı itimattır.

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Şimdi size kim vekâlet verdi Fethi Bey?

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (Devamla) — Ben kendi namına söylüyorum. Hepimiz mazharı itimadız. Burada mevcudolan bir meseleyi söylemedim. Siz Meclis namına Heyeti Vekilenin ademiitimat zannı altında kaldığını söylediniz. Bu intihap meselesinde tercih meselesi mevzuubahistir. Kimisi bir arkadaşı tercih eder, kimisi diğer arkadaşı tercih eder ve bu suretle bu mücadele esnasında intihabat uzayacak olursa herkes kanaatinden biraz fedakârlık eder ve memlekette Nafia Vekâleti gibi bir Vekâletin uzun müddet münhal kalmasından idare makinasının muhtel olması gibi hâsıl olacak mahzurları arkadaşlar teyakkun eder ve onun üzerine bir kısmı namzetlerin bir kısmından feragat eder diğer bir arkadaşın lehine reyini feda eder ve bu suretle intihabatın üçe kadar olacağına ve âha fazla olmayacağına dair kanunda hiçbir taktik yoktur. Amerika'da Reisi cumhur intihabolunduğu zaman intihabatın kırk defaya kadar îra edildiğini gazetelerde gördüm. Reyler, mütaaddit namzetlerden evvelâ birisi üzerinde tekâsüf eder, nihayet en ziyade ârayı cemedecek olan zat taayyün eder ve onun üzerine ekseriyeti azîme hâsıl olur. O zat ekseriyeti kazanarak intihabolunur. Binaenaleyh böyle üçten ziyade intihabolacak olursa Meclisin hukuku hürriyetine kayıt ilâve olunacakmış gibi şeyler mevzuubahis değildir. Bir müddet herkes bir zatı tercih eder. Sonra diğer bir zatı tercih eder. Bunda Meclisin kayıt altına alınacağına dair bir şey görmüyorum. Fikrimce intihabat üçe kadar devam ettiği gibi dörde, beşe kadar da devam eder. Mademki bunlar üzerinde reyler tekâsüf etmiştir, göreceksiniz ki, bir saat sonra âra bir kişi üzerine tekâsüf edecektir, ekseriyeti mutlaka hâsıl olacaktır.

SALİH Ef. (Erzurum) — Fethi Beyefendi şahsınız namına mı söylüyorsunuz, Hükümet namına mı?

DAHİLİYE VEKİLİ FETHİ B. (Devamla) — Hayır şahsım namına söylüyorum.

SALİH Ef. (Erzurum) — Bir söz sual edeceğim.

REİS — Efendim hatip sözünü söyledi. Beyanatı Hükümet namına değildir. Kendisi müsaade etmeyince sual soramazsınız.

SALİH Ef. (Erzurum) — Hükümet namına mı, şahsı namına mı söylüyor? (Kendi namına sesleri) Kendi cevap verecek beyefendiler siz bilmiyorsunuz.

REİS — Efendim rica ederim kendi namına söyledi.

SALİH Ef. (Erzurum) — Hükümet namına yahut şahsım namına söylüyorum diye kendisi söyleyecektir efendim.

REİS — Efendim kendilerine İstanbul Mebusu Fethi Bey diye söz verdim. Ben öyle söyledim.

SALİH Ef. (Erzurum) — Beyefendi zatiâliniz söyleyemezsiniz.

REİS — Salih Efendiyi sözden menediyorum. İhtar ediyorum.

SALİH Ef. (Erzurum) — Hayır bendenizi menedemezsiniz, usul vardır. Hatip sözünü bitirmiş, bendeniz de sual ediyorum.

REİS — İhtar ediyorum, iki defadır söz vermiyorum.

SALİH Ef. (Erzurum) — (Hacı Şükrü Beye hitaben) benim dairei intihabiyem. namına söz söyleyemezsiniz. Sen ne karışyorsun?

Resmen zatiâlinize müracaat ediyorum ve Millet kürsüsü namına soruyorum Beyefendi.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Hangi maddeye istinaden soruyorsunuz?

SALİH Ef. (Erzurum) — Milletın kuvveti ve Meclisin... (Gürültüler, devamlı ayak patırdıları) Reisin müsaadesiyle söylüyorum.

REİS — Salih Efendi sükûnetinizi muhafaza ediniz, tekrar ediyorum, size ihtar ediyorum.

SALİH Ef. (Erzurum) — Reis Beyefendi tekrar ediyorum, Meclis yoktur.

REİS — Büyük Millet Meclisi vardır ve ilelebet kalacaktır. (Alkışlar).

SALİH Ef. (Erzurum) — Meclis tehdit altındadır. Söyletmiyorsunuz (Şiddetli gürültüler).

3. — *Erzurum Mebusu Salih Efendiye on beş gün Meclisten ihraç cezası verilmesi*

REİS — Efendiler Meclisin Heyeti Umumiyesine arz ediyorum. Erzurum Mebusu Salih Efendi Meclisin müzakeresini ihlâl ediyor. Meclisten on beş gün ihraçını talebediyorum. Kabul

edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Ekseriyeti azıme ile kabul edilmiştir. On beş gün Meclise gelececektir. İdare Memurları Efendiler nerede?

SALİH Ef. (Erzurum) — Tahakkümünüz anlaşılın. Çok teşekkür ederim. İstedığınızı yaptınız ve yapıyorsunuz zaten... Bu benim için bir şereftir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bendeniz bu mesele üzerinde söz söylemeye lüzum görmüyorum. Bu mesele hem gayet mühimdir. Ve hem de gayet basit talâkki olunabilir. Meclisi mi takyidetmek lâzımdır yoksa muayyen salâhiyetleri, muayyen bahşolunan hukukları takyidetmek mi lâzımdır? Mesele bundadır. Muhtelif hatip arkadaşlarımın mütalâatına karşı bâzı şeyler söylemek istiyordum. Fakat arkadaşların ifadeleri o kadar vazıhtır ki, tekrara lüzum yoktur. Onun için bendeniz sarfınazar ediyorum ve müzakere bu mesele için kâfidir, takrirler okunsun. Efendiler itimat denilen şey ekseriyetin reyine müstenittir. Ve bunun hilâfına dünyada bir şey olamaz. O zaman ne ekseriyetin, ne itimadın, ne mesuliyetin mânası kalmaz. Binaenaleyh ekseriyeti mutlaka meselesi olmayınca hiçbir şey makbul değildir. Buna mukabil Riyasetin ve idarenin ve bâzı arkadaşlarımızın teklifi mütemadiyen intihabı devam ettirmektedir. Efendiler bunu devam ettirmek mi doğrudur? Yoksa Hevâit Umumiyenin kabulüne makrum bir şekil bulmak mı daha doğrudur? Bu meseledir. Meclisi mi istimal etmek doğrudur, yoksa bir zatın reyini istimal etmesi mi lâzımdır? Bir zatı mı bir Meclisi mi? Soruyorum.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Kanunu mütalâa edelim.

SALÂHADDİN B. (Devamla) — Efendim, kanun meselesinde pek ziyade mutaassıbolan Tunalı Hilmi Bey biraderimize kendi sözleriyle cevap vermek isterim. «O kanunu müzakere edebilirsiniz.» Binaenaleyh ortada bir kanun vardır ve o kanun çıkıncaya kadar Nafia Vekâleti meselesini bendenize uzatıp teşettütü tezyidetmekten ise burada bir karar idari ita edilir, tensibedilecek bir arkadaşımız, Meclise bildirilir, bu mesele geçilir ve daha iyi olmuş olur. Bunu uzatmaya mahal yoktur. Esaslı kanun müzakere edilip intacedilinceye kadar muvakkaten Heyeti Vekile Nafia Vekâletini

idare etsin. Çünkü bunun birçok emsali vâki olmuştur, işi böyle bitirmek doğrudur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, Heyeti Vekile arkadaşlarımdan birine salâhiyet verilmesi mevzuubahis ve aynı zamanda bu bir vekil mahiyetindedir. Bunun için Nafia Vekâletine gösterilen namzetlerden intihap yapılmıyacaktır. Ancak, muvakkaten bir arkadaşına salâhiyet verilecek ki, Nafia umurunu ifa etsin. Bununla gerek Namzetlik Kanunu ilga edilmiş veyahut tadil cihetine gidilmiş değildir. Namzetlik Kanununun esasen sakameti namzet iraesine salâhiyettar olan Paşa Hazretleri tarafından verilen tavrıyla de sabittir. Kendileri o kanunun tadilini istemişlerdir. Bu kanunun Kanunu Esasi Encümeninden lâyihası çıkmış, Heyeti Celileye takdim edilmiş, ruznamededir. Bendenize bu müzakereyi onunla geçiştirirsek daha muvafıktır. Meseleyi daha ziyade süratle intacedelim. Bunun sureti halli başka türlü olamaz. Eğer kanun mevzuubahis ise yeniden namzet gösterilir, demin arz ettiğim gibi, o kanun hükmünü ıera eder ve diğer taraftan da böyle bir daha müşkülâta mâruz kalmamak için ruznamede bulunan bu meselenin müstacelen buraya getirilmesi ve müzakere edilmesi ve bu teşettüte artık nihayet verilmesi lâzımdır.

Sonra efendiler, bir de hükümet meselesi çıkarıyorlar. Bu kürsüden defaatle dermeyan olundu. Hükümet, Büyük Millet Meclisin şahsiyeti mâneviyesidir. Daima vazifesini ifa ediyor. Muattal kaldı, bilmem ne oldu, hayır muattal değildir. Bizde vekiller kanaat ve igtihadı zatî ile çalışmaktan pek uzaktır. Onlar Büyük Millet Meclisinin gösterdiği veçhe dairesinde hareket ederler. Bunun dâhilinde ve haricinde hiçbir şeyin kıymeti yoktur. Biz burada daima igtima ediyoruz, Büyük Millet Meclisi her gün burada hazırdır. Biz daima ifayı vazife ediyoruz. Bu sözü reddederim. Bir daha söylemesinler. Filân kısmında bilmem ne imiş... Devletin çarhı dönüyor ve ifayı vazife ediyor. Vekilini üç gün intihabetmemiş, beş gün yine intihabetmez, kime ne? Meclis, Hükümet vazifesini bizzat kendisi yapıyor. Dâhil, hariç Büyük Millet Meclisinin siyaseti umumiyesini görür. Heyeti Vekilenin kendine mahsus siyaseti yoktur ve olamaz, reyî hodiyle giden

vekiller vazifesini tecavüz etmiş olurlar ve buna tabii cesaret edemezler. Bizim arzumuz hilâfında hareket ederlerse gayrimesrudur, salâhiyetleri yoktur, muta' değildir, Nafia umuru veyahut şu vekâlet umuru muattal kalıyor gibi sözleri söylemek sakattır. Bu söz bir daha burada istimal edilmesin. Defaatle geçmiştir. Hattâ bir gün vekillerin intihabındaki teahurdan dolayı anarşi bile denmiştir, reddederim. Bütün herkese ilân ediyorum ki; Büyük Millet Meclisi vazifesini ifa ediyor. Heyeti Celile anarşi tevliedtmemiştir. Bu onun mukaddes sıfatiyle kabili telif bir söz değildir. Bu sözleri söyliylen kimseler milletine hürmetsizlik etmiş olur ve kendileri aynı sıfatı alırlar. Bunu reddederim. Kanaati zatiyesiyle hareket edecek kimse yoktur. Binaenaleyh Büyük Millet Meclisinin siyaseti vardır. Kurulan çarh dairesinde vazife yapılır, muattal kalmamıştır. İfayı vazife ediyor, Ve her gün etmektedir.

İSMAİL ŞÜKRÜ Ef. (Karahisarı Sahib) — Bendenizden evvel söz söyliylen arkadaşlarımızın sözünü birkaç noktaya ayırmak istiyorum. Bâzısı intihap tammadır buyurdular ki, diğerleri cerhetteler. Tekrar etmiyeceğim, cerh doğrudur. Çünkü intihap tamam olamaz, ekseriyeti mutlaka bulunamadı. Bir kısım arkadaşlarımız dördüncü bir nitihabın daha lüzumundan bahsettiler, meseleyi mantiki bir surette izah ettikten sonra... Fakat hattâ kırka kadar intihap yapılabileceğini de arkadaşlar biz uzunboylu böyle uğraşacak değiliz, zaten ortada daima riayet ettiğimiz elimizdeki Nizamnamei Dahili var, teamülümüz de var. Bu teamülümüzü bozmakla bir şey yapacağımızı zannetmiyorum. Dördüncü intihabın da doğru olduğunu zannetmiyorum.

Sonra asıl en kuvvetli mesele ki; yani, «bu mese basittir» diye iptida Hüseyin Avni Bey söylemişti, Riyaset Namzet Kanunu veçhile şu eşhası namzet gösterdi, Meclis üç defa intihabında bunu kabul etmedi, şu halde iki şık hâsıl oldu demektir. Birincisi; Meclisin, Riyasete başkalarının namzet iraei hususunda müracaat etmesi. Yani, bunlar kabul edilmedi, başkalarını gösterebilirler. İkinci şık, doğrudan doğruya Meclis, namzet irae edilmeksizin kendiliğinden bu makama vekil intihabeder denmişti. Ben arkadaşların, diğer hususattaki

reylerinin tamamiyle yekdiğerini kâfi surette nakzettiğini gördüğüm için oraya uğramıyacağım. Yalnız bu meselede tevakkuf edeceğim. Şu hâsıl olan iki şıktan; diğerk şıkların müddeileri var ve onları cerhedenler var. Bendenizin kanaatine göre şu iki şık kalmıştır, ortada. Yani deminden iddia olunan iki şık kalıyor. Bendeniz bu iki şık arasında muhakeme yapıyorum.

Şimdi bir kere Nizamnamei Dahilî, teamülümüz bir kere de Meclisin çıkardığı kanun vardır. Meclis henüz çıkardığı kanunu bâzı noksanlık dolayısıyla muhtacı tadil görebilir Bu kanun yani Meclisin çıkardığı her kanun gibi dü-rüsttür ve tamamdır veya nokсандır diyemem. Meclis noksan görür noksanını ikmal eder. Fakat Meclis çıkardığı kanunun noksanını ikmal edinceye kadar, onu cerhedeşiye kadar ona riayet mecburiyetindedir.

Çünkü kendi çıkardığı kanunu kendi meriyetten iskat ederse kendi ehemmiyetini düşürmüş olur. (Şüphesiz sadaları.) Bendeniz bu noktai nazardan tevakkuf mecburiyetini hissediyorum. Şu halde eğer bu cihet kabul edilirse doğrudan doğruya Hüseyin Avni Beyin teklif ettiği ikineci şık ki, Meclis doğrudan doğruya Nafia Vekâletine namzetler haricinde bir adam intihabına gitmektir, bu da kabul ettiğimiz kanuna muhaliftir. Esasen gösterilen namzetler de kabul edilmedi. Şu halde bir şık kalıyor; Meclis, Riyasete, (Meclis bu namzetleri kabul etmemiştir, ikineci bir namzet daha göster) demelidir. Bendeniz bu hususta bir takrir hazırladım. Başka bir şık kalmamıştır. Bendeniz bunun kabulünü rica ederim. Yalnız şunu arz edeceğim ki; tekrar aynı namzetleri göstermekte Meclis Riyasetinin hakkı yoktur.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Muhakemeyi hangi vâdide sevkedersek ona göre bir karar verilir. Meclis bir kanun yapmış ve demiş ki (Vükelâ namzetlerini Reis göstereyin) Reis gösteriyor. Kaç namzet gösteriyor? Adedi yoktur, kaç namzet gösterirse göstereyin. Ne kadar isterse o kadar gösteriyor. Efendiler rica ederim arkadaşlarımızın hepsine fevkalâde itimadım vardır, hiç birisine karşı fazla bir şeyim yoktur. Fakat insanın içinde fevkalâde sevdiği olur, bir dereceye kadar sevdiği olur, on kişi namzet gösterilir, on kişi içinde ben birisine rey verir, beşi birine verir, on beşi birisine verir, ekseri-

yet hâsıl olmaz. Sonra süzüle, süzüle ikiye iner, arkadaşlarımızdan birisi istinkâf ediyor. Olabilir ya. Ben hiç birisine rey vermem, istinkâf ederim. Fakat Mecliste rey veren 112 kişi idi ve 112 rey iki zat arasında dağılmış idi. Olabilir ki bir tarafa rey verenler diğerk tarafa rey verince diğerk taraf kazanır. Ekseriyet rey verenler cihetindedir. Binaenaleyh Namzet Kanununda denmiyor ki; iki defa rey kazanamazsa yeniden namzet gösterilir.... Böyle bir usul yoktur. Namzet meselesini beğenmediğimiz halde maatteessüf her meselede namzet usulünü koyuyoruz. Bir heyet intihabedilmek lâzımgelir, şubelere havale ediyoruz, namzet gösteriniz diyoruz. Orada namzet usulünü kabul ediyoruz. Burada bu namzet usulünü kabul etmiyoruz. Olabilir ya onun heyeti umumiyesini Meclis kabul etmiyebilir. Bir kanun yapılır. O yeni kanun mevkii meriyete çıktıktan sonra tabii bunun hükmü kalmaz. Şimdi madem ki bu kanun icrayı ahkâm ediyor. Buna tebiyet zaruridir, bu kanuna ittiba etmek lâzımdır. Rey verenler de istinkâf edenlerden çoktur. Binaenaleyh tekrar reye konur. Bir tarafa rey verenler de diğerk tarafa meyletmezlerse o vakit mesele tavazzuh eder. Ya arkadaşlarımızdan birisi vezgeçer; ya yeniden namzet gelir; ya diğeri ekseriyet kazanır; vekâlete geçer. Bu o kadar haizi ehemmiyet bir mesele değildir. Bu geçen vakitlerimize acıyorum.

HACI AHMED HAMDÎ Ef. (Muş) — Efendim bu mesele etrafında bu kadar söz öylendiğine ben acıdım. Hatırnişanı âlileridir ki mebadii teşekkülde namzetler meselesi ortada yoktu. O zaman bütün âzayı kiram namzet idi, bu bilteerübe sabit olduğu üzere kıylükali muciboldu. Ve namzet gösterilsin dendi, Namzet Kanununun vücubu tahakkuk edince teklifler yapıldı, bu Namzetler Kanunu vücut buldu. Bu Namzetler Kanunu şimdi mevcuttur. Mutâ'dır, lâyetegayyerdır. Bunu diğerk bir kanun ile kaldırmadıkça bu kanuna tebaiyet etmek mecburiyetindeyiz. Ahiren Namzet Kanunu çıktıktan sonra 3, 4, 5 âza namzet gösteriliyor. Bunu da biz çok gördük; muvafık görmedik. Evet... Biz salâhiyetimizi tahdidettik, gasbettirdik ve niçin demedik ki, böyle yaptık. Bu muvafık değildir. Sonra niçin salâhiyetimizi tahdid ediyoruz demeye başladık, sonra Reis Paşa Hazretleri hâtırı nişandır ki bu sözlerin tekev-

vünü üzerine olmalıdır ki şubelere ve encümenlere damştıktan sonra namzet vaz'etmeye başladı, en sonra encümene havale edildi, bir kanun yapıldı, bu pek garip bir hal. Ona biz razı olmadık idi. Netice ne olacak?... Namzetler Kanunu mevcut bu kanun ahkâmına tevfi-kan beş on zat ne ise namzet gösterilmiş yani namzetler mütaaddit olmak itibariyle âra teşettüdediyor, bu tabîidir. En son intihabatta iki zat arasında reyler tekâsüf etmiştir. Şimdi demek ki diğerleri sâkit olmuştur. Bu iki zat arasında şimdi intihap yapılırsa tabîi ekseriyeti mutlaka hâsıl olur ve iş neticelenir. Binaenaleyh bundan başka yapılacak bir şey göremiyorum. Bendeniz bu yolda da bir takrir verdim. Meselenin hitamını rica ederim, mesele bir an evvel çıksın... Gitsin.

REİS — Bu mesele üzerinde başka söz istiyen yoktur. (Kâfi sesleri) Bâzi rüfeka takrirler vermişlerdir. Heyeti Âliyenize arz edeceğim. Bundan sonra da Riyasetin noktai nazarını izah mecburiyetini de hissediyorum.

Riyaseti Celileye

Meclisi Âlinin ilk teşekkülünde bilûmum Âzayı kiram vekâletlere namzet idi. Bu hal tekerür eden emsaliyle sabit olduğu üzere teşettütü ârayı ve şimdiki mükerrer intihabatı istilzam etmesi gibi bir zaruret, Namzetler Kanununu vücuda getirdi. Buna riayet şartı âzamdır. Binaenaleyh gösterilen namzetlerde en ziyade rey alanlar iki zattır. Diğerleri madem ki ekallikalil bir rey almışlardır. Nametlikten sâkit olmuş demektir. Şu halde zaten cereyan eden müzakerat meseleyi tenvir etmiştir. Müzakerenin kifayeti tahakkuk etmiştir. En ziyade rey alan iki zattan birinin tercihan intihabı lâzımdır. Bu iki zat için intihap yapılırsa ekseriyeti mutlaka hâsıl ve teşettütü âra zâil olur. Buna nazaran dördüncü defa olarak intihabın icrasını teklif ederim.

Muş

Ahmed Hamdi

Riyaseti Celileye

Nafta Vekâleti Vekili için olbaptaki namzet Kanunu mer'isi mucibince irae buyurulan namzetler meyanından intihab olunmak üzere dördün-

cü intihabın icrası lüzumunu arz ve teklif eyleirim efendim.

4 . VI . 1338

Genç Mebusu

Hamdi

Riyaseti Celileye

Heyeti Vekile intihabı hakkındaki Kanunda vekillerin ekseriyeti mutlaka ile intihabı musarah olmasına ve intihabın adedi hakkında Nizamnamei Dahili ve kavanini sairede bir kayıt ve mâni mevcut bulunmamasına binaen intihabın devamına karar itasını teklif ederiz.

Konya

Musa Kâzım

Celibibereket

İhsan

Riyaseti Celileye

İera Vekillerinin intihabına dair Kanunu Esasi Encümeninden tanzim kılınan lâyihai kanuniyenin müstacelen müzakeresi karargir olmuştur. Heyeti Vekilenin namzet meselesi bu lâyihada encümence halledilmiş olduğundan lâyihai mezkûrenin kâffei hususata tercihan elyevm müzakeresine karar ita buyurulur ve bu lâyiha kesbi kanuniyet eyleser, müşkülâta uğrıyan Nafia Vekili intihabı meselesi halledilmiş olacağından işbu teklifimin Ârayı Umumiyyeye vaz'ını arz ve teklif ederim.

4 . VI . 1338

Karahisarı Şarki

Mustafa

Riyaseti Celileye

Namzetlik meselesinin Meclisi Âlide rehini kabul olmaması dolayısıyla sık, sık husule gelen vaziyetlerin önüne geçilmek için İera Vekilleri Heyeti intihabına dair olan lâyihai kanuniyenin müstacelen tesrii müzakeresini ve bunun intaama kadar Nafia Vekâletinin Heyeti Vekile arkadaşlarımızdan biri tarafından ifa edilmesini teklif ederim.

4 . VI . 1338

Lâzistan

Ziya Hürşid

Riyaseti Celileye

Meclisi Âlinin kıymettar vaktini Vekilin vekili intihabı suretiyle izaa etmemek üzere mezum bulunan Nafia Vekili Feyzi Beyin mezuniyeti hitamına değin yerine Meclisi Âli kararıyle Heyeti Vekileden Maarif veya İktisat Vekilinin vekâleten ifayı muamelesinin tahtı karara alınmasını teklif ederim.

Erzurum

Salih

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Nafia Vekâleti münasebeteyle tahaddüs eden vaziyet önünde ittihaz olunacak hareketin takriri ve bu bapta bir musip karar ittihazı için evveleminde keyfiyetin Kanunu Esasi ve Adliye encümenlerine havalesini teklif eylerim.

Menteşe
Tevfik Rüşdü

Riyaseti Celileye

Şifahi dahi arz ettiğim veçhile üçüncü intihapta muamele tamam olmuştur. Üçüncü intihap neticesinde ihrazı ekseriyet eden zatın istifasiyle yeniden muamele icrası lâzımdır.

4 Haziran 1338
Kütahya
M. Ragıp

Riyaseti Celileye

Nafia Vekâlet Vekillğine yeniden başkalarının namzet irae edilmek üzere Meclis Riyasetine müracaat edilmesini teklif eylerim.

4 Haziran 1338
Karahisarı Sahib
İsmail Şükrü

Riyaseti Celileye

Meclisi Âlinin zaman zaman vukua gelen tezahüratı yekdiğerimize ait ademütimat şeklinde olmayıp doğrudan doğruya Namzet Kanununun muhtacı ıslah bir halde olduğunu göstermekte olduğundan Namzet Kanunu tetkik ve tekrar müzakere olunmak üzere bu noktanın Kanunu Esasi ve Nizamnamei Dahilî Encümenine havalesini ve elyevm mer'i olan Namzet Kanunu ahkâmına tevfikân son defa olarak yeniden intihap icrasını teklif eylerim.

4 Haziran 1338
Ertuğrul
Mustafa Kemal

TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Reis Beyefendi Hazretleri bendeniz takririmde Kanunu Esasi ve Adliye encümenlerine demiştim.

REİS — Evet efendim, Kanunu Esasi ve Adliye encümenlerine...

Efendim, malûmuâliniz Riyaset Heyeti Aliyenizce kabul edilen kavaninin ahkâmına riayete mecburdur. Heyeti Aliyenizin kabul ettiği Heyeti Vekile İntihap Kanununda sarahat var-

dır. Birçok rüfeka (Vekil ekseriyeti mutlaka ile intihabolunur.) bâzı zevat da ifadelerinde (Meclis tazyik kabul etmez.) buyurdular. Meclisçe kabul edilen kanun mucibince hareket edilmekle Meclis tazyik edilmiş olmuyor; zannedirim bu, tazyik mânasını tazammun etmez. Şu halde kanunu kabul etmek ve ahkâmını icra etmek demek, Meclisi tazyik etmek veyahut takyid etmek demek mânasını ifade ettiğine bendeniz kaani değilim. Ekseriyeti mutlaka, Nizamnamei Dahilîde sarahaten mezkûrdur. İki defa ekseriyet bulunmazsa yine intihap yapılır.

Bu hususta münakaşa cereyan etti; «Ekalliyetin rey ile intihabolamaz ve ekseriyetin itimadı olmadıkça Vekil hakkındaki o intihaba itibar edilmez.» Bâzı zevat da buyuruyorlar; «Tehir edelim, kanun encümeden gelmiştir. Onu müzakere edelim. Onu bitirelim.» buyurdular. Diğer zevat da; «Heyetin vereceği karar muteberdir. Kanunu ilga edelim ve karar ile bir zatı intihabedelim» diyorlar.

Bendeniz bu hususta şu noktayı arz etmek istiyorum ki, Heyeti Âliyenizin kararı kanun mahiyetinde olamaz, bu pek muhterem ve ehemmiyetlidir. Fakat bu kanunun ilgası usul ile dir. Birtakım merasime riayet ile kabildir. Uzunuzadiye müzakere lâzımdır. Yalnız bir kararla bir kanun iskatedilemez.

Şu halde efendim Riyaset iki teklifi reyî âlinize koymak zaruretini hissediyor. Birisi Nizamnamenin ekseriyeti mutlaka hakkındaki maddesinin sarahatini kabul buyuran ve reyî izafiyyi kabul eden zevatın teklifi ki, iki veya üçüncü intihapta en ziyade rey alan zatın Vekil tanınmasıdır. Bu kabul edilmediği takdirde Vekil intihabı Kanununun sarahatine karşı ekseriyeti mutlakayı buluncaya kadar intihaba devam etmektir. (Reye sesleri) Heyeti Aliyenizin arzusu veçhile Riyaset müzakere açtı. Fakat bu demek değildir ki, kanunların icrası salâhiyetini Riyasete verdiniz. Riyaset Heyeti Âliyenizin kabul ettiği kanunları lâğvetmek salâhiyetini kendinde göremiyor ve bu kanunun emrettiği sarahat haricinde hareket etmek salâhiyetini kendisinde göremiyor. Bunu muhik ve mâzur göreceğinizi zannediyor. (Reye sesleri)

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bendenizin sormak istediğim, buyurduğunuz doğrudur, kanuna riayet mecburiyetindediniz, bu çok doğrudur.

Ancak ikinci bir noktai nazar vardır. O da elde bir kanun vardır, encümenlerden gelmiş ve müstahzardır. Bu kanun ele alınsın, kanun intacedilinceye kadar emsali sâbıkası olduğu veçhile Heyeti Vekileden bir arkadaşımız Vekâleti idare etsin yolunda bir teklif vardır. (Doğru olmaz sadaları) Bu da kanunsuz bir teklif değildir zannındayım. Bendeniz bunu nazarı dikkate alın diyorum. Heyeti Celile kabul ederse eder, etmezse etmez.

REİS — Salâhaddin Beyefendi, esasen bu kanunun müstacelen müzakeresi dünkü içtimamızda kabul edilmişti. Müstacelen müzakere edilecek mevad meyanında, ruznamemizdedir. Heyeti Aliyeniz arzu buyurursa diğerlerine takdimen müzakere ederiz. İlk evvelâ o yapılır. Diğer hususa gelince; Heyeti Vekile arasından birisinin bu vazifeyi ifa etmesidir. Efendim aynı müşkülâtın bunda da hudusü memulü kavidir. Bir de efendim, kanunun bahsettiği salâhiyete istinaden bir liste Heyeti Âliyenize arz edilmiştir ve kanunun muamelesi bitmemiştir ve Riyaset, kanunun hükmü icra edilmezse bitmemiş telâkkinindedir. Yani Riyaset kanunun bir noktasından rücu hakkını göremiyor.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Memaliki Osmaniyede yani bizim Büyük Millet Meclisinin hududu dâhilinde vükelâdan birisi bir yere giderse teamül nedir ve ne yapılırdı rica ederim? Bu teamülde memleket haricine çıkan arkadaşlardan birisinin yerine birisi vekâlet eder. Neden bu teamül söylenmedi? Binaenaleyh; bu surette buna riayet olunmuyor da diğerine riayet olunuyor, berikinin üzerinde ısrar olunuyor? Anlamadığım nokta budur.

REİS — Cevabını Heyeti Âliyenize arz edeyim. Dahiliye Vekili Fethi Beyefendinin Samsun'a azimeti üzerine bu mesele âriz ve amik müzakere edildi ve mucibi münakaşa olarak asabiyet izhar edildi. Binnetice bir Vekilin Heyeti Âliyenize intihabı kararlaştı. Mesele bu şekilde taayyün ettikten sonra yani Heyeti Aliyenizin bana bahsettiği salâhiyet ve itimatla Riyaset vazifesini ifa eder ki, bunun haricinde hareket imkânını göremiyorum.

İHSAN B. (Cebelibelibereket) — Nafia Vekili mezundur, memuren gitmemiştir.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim müsaade buyurursanız bendeniz Nizamnamei

Dahilî itibariyle bir noktaya ilişmek isterim. Nizamnamei Dahilînin ellinci maddesi ki, Reisin müzakerata iştiraki meselesidir. Zannediyorum ki, Reis Mecliste leh, aleyhte söylenen sözleri aynıyle hulâsa ederek Meclise tefhim eder ve hiçbir vakitte reyini ihsas edemez. Eğer kendisinin de bir kanaati varsa, söylenen sözlerden birisine temayül etti ise o vakit Makamı Riyaseti terk eder. Kanaatini bu kürsüden ariz ve amik söyler. Zannediyorum Makamı Riyaset bu meselede Nizamnamenin sarahatine muğayir olarak reyini ihsas etmiştir. (Gürültüler.) Müsaade buyurun, ben öyle anladım, benim kafam kalın, öyle anladım. Başka türlü anlıyan varsa söylesin rica ederim. Ortada iki üç takrir vardır. Muhtelif nikatı nazarı istihdaf ediyor. Bu takrirlerden iki takriri Reis Beyefendi kendi noktai nazarlarına muvafık bulmuştur ve diğerlerini reye koymıyacağım demiştir. Bendeniz zannediyorum ki, Riyasette bu salâhiyet yoktur ve Nizamnamede de böyle bir şey yoktur. Eğer kanaatini izhar etmek arzu ediyorsa tabii kendisi de meburstur. Nizamnamenin sarahati mucibince Makamı Riyaseti terk eder, kürsiye gelir, noktai nazarında ısrar veyahut diğer tarafa iltihak eder Heyeti Umumiye'yi tenvir eder. Bendeniz yanlış bir şekil olduğu kanaatindeyim.

REİS — Şükrü Beyin, ihsas ettiği arzu ki olabilir, Heyeti Aliyenizin salâhiyetine hürmet etmek benim için bir vazife olduğundan Riyaseti intihap buyuracağımız bir zata tevdi etmeyi memleketin, milletin namına muvafık buluyorum. Bir tarafı veyahut diğer bir tarafı iltizam yoktur efendim. Bendeniz takrirleri arz ve izah ettikten sonra Reisin kanunla mukayyedolduğunu ve kanunu tasrih ettim. Malûmatım olduğu mertebede izaha çalıştım. Ne şu taraf için ve ne de bu taraf için kanunun haricinde reyimi ihsas ettimse o zaman mevzu-bahsolor; tekmil zevat söz aldılar ve söylediler. Onların sözlerini telhis ettikten sonra Riyaset vazifesi olarak telâkki ettiğim bir kanun meselesini Heyeti Âliyenize arz ettim ve başka türlü hareket edemeyeceğimi söyledim. Bu, şu tarafa veya bu tarafa rey ihsas etmek meselesi değildir. (Reye sesleri)

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) Müsaade buyurursanız izah edeyim. Yanlış anlaşılış.

REİS — Sizden evvel söz alan Hüseyin Avni Bey var. Sonra size söz veririm.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim bizim müzakereye nasıl başladığınıza rücu etmek lâzım. Evvel beevvel neyi müzakere ediyoruz? Açılan müzakere ne üzerinedir? Bu tayyün ederse Makamı Riyasetin de böyle müşkül bir mevkide kalıp kalmadığı tayyün eder. Dün intihap iera edilmiş ve bundan bir meselei hukukiye tahaddüs etmiştir. Açılan mesele nin hulâsası budur. Bu namzetler üzerinde kaidemiz, teamülümüz, Nizamnamemiz mucibince ekseriyeti mutlaka hâsil olamadı. Şimdi müşkül bir mevkide kaldık. Acaba Meclisi Âli bu namzetlerde mi ısrar edilecek, bunların üzerinde mi intihap devam edecek? Yoksa o kanunun hilâfında yeni bir hareket mi yapacak? Bunun müzakeresinde bir kısım arkadaşlar bu kanunu dairesinde gösterilen namzetler Meclisin itimadına mazhar olamamıştır. İntihabın devamı faidesizdir. Bir kısım arkadaşlar başka namzetler gösterilmesi gibi mütalâalar beyan ediyorlar. Şimdi netice neye münceer oldu? Netice müzakerede verilen takrirlerde deniyor ki; kanun sârihtir, elde bir kanun var, bu kanun mucibince devam edeceğiz. Makamı Riyaset «Ben bu kanunu ierada muztarım. Bu kanunun ahkâmını tebdil, tağyir etmek şekle tâbidir.» diyor. Buna ait müzakerenin açılışını zait görüyorum efendiler, eldeki mevcut kanunlara itaat edilmesi mecburi ise intihap devam etsin denecektir. (Olamaz sesleri) Buna göre Reis Beyin şimdi buyurduğu gibi mesele kanuna muhalefet edemeyiz şekline münkalibolduysa Şükrü Bey haklıdır. Makamı Riyaset o kanunun vücudiyle intihabın devamını talebetmelerinde zannediyorum ki biraz geç kalmışlardır. Bir zaruret şu meseleyi burada mevzuubahsettirmiştir. Onun için cereyan eden müzakeredeki takarrür ve tebellür eden kanaatlerden verilen takrirlerin sırayla reye konması zarureti doğuyor. Kabul edip etmemek Heyeti Celilenin yedihihtiyarındadır. Heyeti Celile yaptığı kanunu bu şekilde nakzedemez mi? Nitekim Namzetlik Kanunu iki saat içerisinde çıkmıştır. Bu da iki gün içerisinde çıkabilir. Bunu bendeniz ihsası rey mahiyetinde telâkki etmiyorum. Makamı Riyaset buyurdıkları gibi, kanunı devam ettirmekten ziyade bir kanun vardır, bu kanunun ierayı ahkâmı tabiidir

ki kendi kanaatlerine göre zaruri görürler. Heyeti Celile reyini ihsas buyurduğu zaman ekseriyet hâsil olmazsa Makamı Riyaset diğer şeyleri reye koymaya mecburdur. Onları reye koymaması değil, sırasıyla reye koyması zaruridir. Evvel beevvel kanunun ahkâmına itaat ediyor muyuz? Etmiyor muyuz? Ediyorsak tabii bunu reye vaz'etmek Makamı Riyasetçe zaruridir. Bunda ihsası rey de mevzuubahis değildir.

REİS — Efendim Hüseyin Avni Beyin «Müzakere mademki bu tarzda olacaktı zaittir.» noktai nazarından olan mütalâatını istima ettik. Bu müzakereye devam lüzumu, dün, reyi izafi caiz midir, değil midir? Noktai nazarından açılmıştı. Reyi izafi caiz görüleydi tabii reyi izafiyle intihabedilen zat malûmdur. O zata tebliğ edilir ve mesele biterdi. Münakaşa, reyi izafi kâfi midir. Ekseriyeti mutlaka lâzım mıdır? Noktai nazarından yürütülmüştür. Yoksa kanunun harici vaziyet teemmül edilerek onun tervici noktai nazarından müzakere açılmamıştır. Mebusanı kiram mutlak olarak hürriyeti kelâma salâhiyettardır. Bu kürsüye teşriflerinde nizamnamenin tasrih ettiği hususat haricolduğu halde idarei kelâmda serbesttir. Şu veya bu şeyden bahsedilmemiştir. Fakat Meclisi Âliyi teşkil eden zevat bir kararla bilmem mevcudolan kavanini tadil etmek salâhiyetini haiz midir? Meseleyi bu noktai nazardan tetkik ederek bendeniz ancak ve ancak kanuna muvafık olan bir şekilde meseleyi halledebileceğimi söyledim. Bunda ihsası rey şeklini kabul etmiyorum ve bunu evvelemirde Reyi Âlinize vaz'edeceğim. Yani Riyaset vazifesini kemalî bitarafi ile ifa ettiği kanaatinde dir. Aksini iddia eden zevat varsa buyursun.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim, zannediyorum ki demin Nizamnameye istinaden söylediğim sözler makamı Riyasetçe yanlış anlaşılıp veyahut bendeniz anlatamadım. Bir defa bendeniz Riyasete tarafgirlik atfetmedim. Makamı Riyasetin bitaraf olduğuna en ziyade kaani olanlardan birisiyim. Binaenaleyh tarafgirlik meselesi mevzuubahis değildir. Yalnız ortada bir mesele vardır ki o da; üç muhtelif kanaate göre yazılmış takrirler var. Reis Beyefendi buyurdular ve şimdi izah ettiler ki; «Bir kanun Meclisin bir kararıyla ilga edilemeyeceği için üçüncü takriri reye koyamayacağım.» Ben-

deniz bunu bir ihsası rey mahiyetinde telâkki ettim. Çünkü o takrirleri reye koymamak, takrir sahibi olan arkadaşların kanaatini iptal etmektedir. Bu noktai nazardan ihsasai rey telâkki ettim. Şimdi Reis Beyefendinin kanaati; Meclisin yaptığı bir kanun bir kişinin kanaatıyla ilga edilemez. Bendenizin kanaatim de ilga edilebilir merkezindedir. Demek ki bu musarrah, katî bir mesele değildir ve bunun emsali de vardır. Hakikaten burada ve bizim tatbik etmekte olduğunuz kararı idariler mevuttur ve onlar kanun mahiyetinde olarak belki iki üç seneden beri tatbik olunmaktadır. Şimdi bu, tefsire muhtaç bir meseledir. Şimdi bendenizin maksadım kanaatimi arz etmektir. Ama Heyeti Umumiyyeye arz olunur, Reis Bey istediği tarzda kendi kanaatini reye kor, fakat bendeniz de kanaatimi, evvelki yanlış dahi olsa ve Heyeti Celile kabul etmese bile, söylemekte muhtarım ve bunun da bir tarafgirlik telâkki edilmesini katiyen tecviz edemem. Çünkü Reis Beyin katiyetle kemali bi- tarafı ile ifayı vazife eylediğine kaani olanlar- danım.

REİS — Müsaadenizle tekrar ediyorum. İtimatla Meclisi Âlinizin Riyasetini idare etmekte olduğumdan kanaatimde musırrım, Meclisin kararı kanunları ilga edemez ve bunu tefsire muhtaç bir şey diye telâkki edemem. (Hayır sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Ne üzerine müzakere olunursa karar o hususta kanundur.

REİS — Hayır efendim, merasimi mahsusayı geçirmeden, meratip kat'etmeden usulünde müzakere edilmeden ve madde tasrih edilmeden Meclise arz edilen hususat kanun olarak kabul olunmaz, şimdi efendim şu halde Riyasetin vazifesi sarih ve basittir. Kanun ekseriyeti mutlaka ile diyor. Nizamnamei Dahili mucibince reyi izafi mevzuubahsoldu. Şu

halde muhtelifünfih olan nokta bu meselenin reyi izafi ile kabul edilip edilmemesidir. Kabul edildiğine nazaran ikinci şekil ekseriyeti mutlaka meselesidir. O halde rey istihsaline devam edilmek veya edilmemek meselesi taayyün edecektir, onun için müsaade buyurunuz efendim. Uzun müddet cereyan eden müzakere neticesini reyi âlinize vaz'ediyorum.

Nafia Vekâletine vekâlet edecek zatın intihabında reyi izafiyle intihabın icrasını kabul buyuran zevat lütfen el kaldırsın... Kabul edilmemiştir.

Şu halde ekseriyeti mutlaka ile intihap kabul edilmiştir. Bunun için rica ediyorum, yoklama iera edeceğiz. Reylerinizi istimal buyurun.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Kaç adede kadar gidecek?

REİS — Ekseriyeti mutlaka hâsıl oluncaya kadar yapılacaktır.

FERİD B. (Çorum) — Beyefendiler şimdiye kadar cereyan eden müzakere neticesinde verilecek karara intizaren bekledim. Üç defa intihapta ekseriyet kazanamayan ve dördüncü intihapta velevki ekseriyeti mutlakayı da alabilen bir zatın muvakkat bir vekâleti olsun deruhde edebilmesi büyük bir cürete mütevakkıftır. (Bravo sadaları) Binaenaleyh Meclisi Âli gayet serbest ve istediği gibi istediği zatı ekseriyeti azime ile intihabedebilmesi için bendeniz hakkımı terk ediyorum. Rica ederim bendenize rey vermeyiniz.

REİS — İntihaba başlıyoruz. Lütfen reylerinizi istimal buyurun.

(Âra istihsal olundu.)

(Cavid B. (Kars), Hafız Hamdi B. (Biga), Feyzi Ef. (Batum) bâkur'a tasnifi âraya memur edilmiştir.)

REİS — On dakika teneffüs edilmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 4,00

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat: 4,30

REİS — Reisisani Rauf Beyefendi

KÂTIPLER : Âtîf Bey (Kayseri), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim, celse küşadedildi.

Nafia Vekâleti Vekillîği intihabı neticesinde reye iştirak eden zevatın adedi 178 dir. Şu halde muamele tamamdır. İstanbul Mebusu Adnan Bey (97) reyle Nafia Vekâleti Vekillîğine ekseriyetle intihabedilmiştir. (Allah muvaffak etsin, sesleri)

ZIYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Reis Bey, müstenkif ne kadardır?

REİS — Altmış iki müstenkif vardır efendim.

(Makamı Riyaset Musa Kâzım Efendi Hazretleri tarafından işgal edilmiştir.)

4. — *Birinci Şubeden muhtelif encümenlerdeki münhallere intihabedilen âza*

REİS — Efendim Birinci Şubeden Müdafaa-i Milliye Encümenine Saruhan Mebusu Avni Bey ve Tetkik Encümenine Birinci Şubeden Haydar Bey İçel, Osman Nuri Bey Bursa, intihabedilmişlerdir. Diğer münhalât için namzetler gösterildiği zamanda berayı malûmat Meclisi Âlinize arz edilecektir. (Anlaşılmadı, sesleri)

Efendim Saruhan Mebusu Avni Bey Birinci Şubeden Müdafaa-i Milliye Encümenine intihabedilmiş..

Emniyeti Umumiye bütçesinin müzakeresine başlıyoruz.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Reis Bey benedenizin bir takririm vardı.

2. — *Diyarbakir Mebusu Hacı Şükrü Beyin, Cami Beyin Meclise iltihak etmemesi sebebine dair Hariciye Vekâletinden sual takriri*

REİS — Efendim Diyarbakir Mebusu Hacı Şükrü Beyin Roma Mümessili sabıki Cami Beyin Meclise elyevm iltihak etmemesinin ne sebepten ileri geldiğine dair Hariciye Vekâletinden şifahi sual takriri vardır. Hariciye Vekâletine tebliğ edeceğiz.

8. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *1337 senesi Muvazene-i Umumiye kanunu lâyihası ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası*

A — *Emniyeti Umumiye bütçesi :*

REİS — Efendim Emniyeti Umumiye bütçesinin müzakeresine başlıyoruz. Encümenin mazbatası okunacak :

Dahiliyeye merbut Emniyeti Umumiyenin 1337 senesi bütçesinin netice-i tetkikatı berveçhi âtidir :

164 neü faslın birinci Emniyeti Umumiye Müdür ve memurin maaşatına dair olup merbut kadroda gösterildiği üzere memurin ve ketebe adedinin tekisi suretiyle yalnız senenin sekiz aylığına aidolmak üzere 460 lira tasarruf ve mezkûr madde 2 060 lira ile kabul olunmuştur. Faslı mezkûrun ikinci maddesi müstahdemini müteferrikaya aidolup istihdamına lüzum gösterilen iki odacı ile iki polis Temmuzdan itibaren lâğvedilerek şehri on sekiz lira ücreti maktua ile yalnız bir odacı kabul ve mezkûr maddeden kırk lira tasarruf edilmiştir.

165 neü faslın birinci tenvir ve teshin maddesinden 100 ve dördüncü mefruşat maddesinden 100 lira tasarruf edilerek mezkûr fasıl 750 lira ile kabul edilmiştir. 166 neü faslın birinci maddesi polis müdür ve merkez memurları ile heyeti hesabiyeye aidolup merakizi mühimmede istihdamedilmek ve iki sınıf üzerine olmak üzere on dört polis müdürünün tahsisatı kabul ve merkez memurları ile hesap memurlarına lüzum görülmediğinden tayyedilmiş ve ancak elyevm müstahdem olanların dört aylık tahsisatları kabul edilmiş ve mezkûr maddeden 2 940 lira tasarruf edilmiştir. Mezkûr faslın ikinci emniyet müfettişlerine aidolup evvelki kadroda birçok müfettiş ve polis müstahdem olduğu gö-

rülmüş ve mezkûr kadro kâmilten tayyedediler-
rek kezalik mevaki mühimme ve lâzimedede is-
tihtam edilmek ve şehri yirmişer irâ maâş ve-
rilmek üzere yalnız altı müfettiş kabul edilerek
mezkûr maddeden 320 lira tasarruf edilmiştir.
Mezkûr fasıl üçüncü maddesi polis, komiser ve
komiser muavinlerine aittir. Merbut kadro ma-
aş ve miktarı adetleri tesbit edildiği üzere 37
serkomiser ve 59 ikinci komiser ve 150 muavin-
den ibaret olmak üzere evvelki kadroları ta-
dil edilmiş ve bu suretle mezkûr maddeden se-
kiz aylık tasarruf miktarı 14 980 lira olmuştur.
Mezkûr fasıl dördüncü maddeleri polis
istitlâat ve taharrî memurlarına aid olup ev-
velki kadroda iki bin nefere yakın polisle jan-
darmaların tevhidî Dahîliye Vekâletince düşü-
nülmeğe olduğu nazarı dikkate alınmakla be-
raber ve hizmetlerinden istifade edilmeyen yer-
lerden tay ve halihazırda ihtiyacı olan mahal-
lerde istihdam edilmek üzere polis efradı bin
adet üzerine tesbit edilmiş ve elyevm müstah-
dem olanlar da dört aylık maaşları bilhesap
balığ olduğu 160 060 lira kabul edilmiş ve mez-
kûr mevaddan 80, 120 lira tasarruf edilmiştir.

Mezkûr fasıl birinci memurîni müteferri-
ka maaşatına aid olup kezalik kadroda görüle-
ceği üzere icra kılman tadilat neticesinde mez-
kûr kadrodan iki yüz altmış iki lira tasarruf
edilmiştir.

167 nei fasıl birinci maddesinden 453 neü
maddesinden 2 000 beşinci maddesinden 2 000
lira tasarruf edilerek mezkûr fasıl 21 000 li-
rayla kabul edilmiştir.

168 nei fasıl birinci melbusat maddesinden
kırk bin, ikinci maddesinden bin yedi yüz, üçün-
cü maddesinden bin yedi yüz, alıntıncı madde-
sinden iki yüz lira tasarruf edilerek mezkûr
fasıl 22 100 lirayla kabul edilmiştir.

169 neu fasıl birinci maddesinden 264 lira
tasarruf edilmiş ve mezkûr fasıl on iki bin lira
ile kabul edilmiştir.

170 nei fasıldan bin lira tasarruf ve 171 nei
fasıl aynen kabul edilmiştir.

174 neü fasıl tahsisatı fevkalâdei şehri olup
yapılan tenkihata göre bilhesap mezkûr fasıl-
dan da 284 680 lira tasarruf edilerek mezkûr
fasıl 637 157 lira ile kabul edilmiştir.

Netice mezkûr bütçenin aksamı muhteli-
fei sairesinden 846 723 lira tasarruf edilmiş
ise de müstahdem olanların dört aylığı kabul

edildiği cihetle onların maaşatı dâhil olduğu
halde Emniyeti Umumiye bütçesi 917 861 lira
ile kabul edilmiş ve hakiki sekiz aylığa ait mik-
tarı 436 321 lira kalmış olmakla berayı tasdik
Heyeti Umumiyeye arz ve takdim kılınmıştır.

20 Haziran 1337

Muvezenei Maliye		Mazbata Muharriri
Eencümeni Reisi		Saruhan
Hâkkâri		Mustafa Necati
Mazhar Müfid		Mustafa Necati
Kâtip	Âza	Âza
Mardin	Bolu	Kângırı
Necib	Yusuf İzzet	Neşet Nâzım
Âza	Âza	Âza
Çorum	Niğde	Antalya
Haşim	Mehmed Hakkı	Hasan Tahsin
Âza	Âza	Âza
Kozan	Mardin	Âtıf
Mustafa	Mehmed Mithat	
Âza	Âza	Âza
İzmit	Kütahya	Erzurum
Ali	Besim Atalay	Mehmed Salih
Âza	Âza	Âza
İsparta	Siird	Antalya
Hüseyin Hüsnü	Salih	Ali Vefa
Âza	Âza	Âza
Karahisarî Şarki	Tokad	Mehmed
Mesud	Mustafa	
Âza	Âza	Âza
Trabzon	Salâhaddin	Antalya
Celâl		Rasih
Âza	Âza	
Trabzn		
Celâl		

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim zan-
nediyorum ki bu bugünkü ruznameye dâhil ve
bütçe ile müzakere edilmek üzere bir de polis
ile jandarmanın tevhidine dair bir kanun lâyi-
hası vardır. Eğer bu kanun kabul edilecek olursa
bütçenin şekli umumisi değişecektir. Onun için
bu bütçenin müzakeresinden evvel kanunun
müzakeresi ve kanunun alacağı şekil üzerine
yeni bir bütçe tanzimi lâzımgelir zannındayım.
(Doğru sesleri) Onun için ilk defa bu kanunu
müzakere edelim. (Doğru sesleri) Kanunun
kalmaması da zaten bu sebeptendi.

TEVFIK Ef. (Kângırı) — Efendim Ali Şük-
rü Beyin teklifleri kabul olunacaksa ben sö-

zümü Heyeti Umumiyesinin müzakeresine tehir ediyorum.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim esasen Heyeti Umumiyenin kararı vardır. (Karar var sesleri)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim; müsaade buyurulursa Ali Şükrü Beyefendi Meclisin bir kararı olduğundan bahis buyurdular. Tabii karar mutadır. Eğer bu matlupsa bu bütçeyi terk eder, diğer devair bütçesinin müzakeresine geçeriz. Eğer doğrudan doğruya bunun müzakeresine geçilecek olursa mühim bir mesele olduğundan üç, dört celseyi işgal edecektir. Onun için bunu şimdilik tehir ederiz. Eğer onun müzakeresini bütçeye takdim edersek bütçe müzakeresi kalacaktır. O müstakıl bir bütçedir. Bugün daha mühim bütçeler var. Meselâ bunlardan en mühimmi Müdafaa-i Milliye bütçesidir. Bu bütçe her halde hepsinden evvel çıkarılmalıdır. Zira umumi bütçenin sülüsünü teşkil eder ve belki de fazladır. Binaenaleyh evvelâ onu müzakere edelim. Dahiliye bütçesinin bu kısmı sonraya kahr. Eğer bu kanunu araya sokacak olursak çok zaman kaybetmiş olacağız.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Efendim Emniyeti Umumiye ile jandarmayı tevhid ederek İnzibat Müdiriyeti Umumiyesi namıyla umumi bir müdiriyet teşkilî ve jandarmada ıslahat icrası için Mecliste bir kanun vardır. Filvaki bu iki idare bu kanun mucibince tevhid olunuyor. Meclisten almış olduğum karar mucibince biz bunu encümende tetkik ettik ve netice tetkikatımızda şuna vâsil olduk ki; bu kanun mucibince idareler tevhid olunuyorsa da, kanunda jandarmaların gönüllü olan miktarının nispeti fevkalâde tezyid edilmiş olduğu için kanunun kabulü anında bütçeye 500 bin lira kadar bir miktar zammetmek icabedecek. Vaziyeti maliyemizin müzayakasını nazarı dikkate alarak bendeniz şimdilik böyle bir zammın teklifine kendimde cesaret göremedim. Kanun; heyeti umumiyesiyle gayet muvafıktır ve jandarmamızın terakkisine ve ıslahına doğru atılmış büyük bir adımdır. Lâkin bugünkü günde bu parayı vermeye Hazinesin vüsati müsait midir? Değil midir? Bilmiyorum. Fakat zannediyorum ki müsait değildir. Bu noktai nazardan kanun çıktıktan sonra ne şekilde çıkacak olursa ol-

sun, ister zam suretiyle, isterse bugün kabul edeceğimiz yekûn dâhilinde bâzı tenkihattan sonra çıksın, her halde kanun çıktığı zaman, kanuna göre teşkilâtımızı uydurmak şartıyla şimdilik mevzuumüzakere olan Emniyeti Umumiye bütçesine geçilmesini bendeniz muvafık buluyorum.

OSMAN B. (Kayseri) — Zam ne için oluyor Beyefendi?

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (Devamla) — Arz etmiştim. Çünkü şimdiki halde jandarmaların gönüllü olan kısmından bu mevcut yüzde on beşindedir. Halbuki kanun mucibince gönüllülerin nispeti yüzde altmışa baliğ oluyor ve tabii bunların maaşları fazladır. Bu suretle bütçeye beş yüz bin lira kadar bir zam ilâve etmek lâzımdır. Mesele budur. Bunu Dahiliye Encümeninde tetkik ettik. Bu neticeye vâsil olduk ve meseleyi bu itibarla görürseniz şimdi bu bütçeyi çıkaralım. Eğer muvafık görürseniz Dahiliye Encümeni bütçeye göre kanunu tanzim etsin veyahut da kanunu aynen kabul ederseniz bütçeye bu miktar para zamederiz ve o kanun mucibince bütçemizi tanzim ederiz.

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, Fethi Beyefendi mütalâasını izah buyurdular. Dahiliye Encümeninde, Emniyeti Umumiye ve jandarma bütçesiyle bir de zabitanın tevhidî hakkındaki kanun lâyihasını birleştirerek uzun-uzadıya müzakere ettik. Gönüllü efradın yüzde altmışa iblâğı dolayısıyla bütçeye bu miktar zammı kabul etmek icab ediyor. Dahiliye Encümeninin mütalâası bütçenin tehirine mahal yoktur, yolundadır. Bütçe müzakere edilmelidir. Şayet kanunu bütçe müzakeresine tercih edecek olursanız bütçede tahsisatın tezyidi icabedecektir. Şimdi bütçeyi çıkarırsak ve kanunun müzakeresini de bu suretle tehir edersek bilâhara çıkacak olan kanunun menfaati noktasından daha musiptir. Encümenin noktai nazarı ve mütalâası budur. Bütçenin müzakeresinden sonra kanunun müzakeresi.

RİFAT B. (Tokad) — Güzel bir inzibat yapılsın da beş yüz bin lira daha verilsin.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Devamla) — Efendim, efradın adedi bu kanunun kabulüyle tezayüdediyor. Evvelce yüzde on iken şimdi

çıkacak olan bu kanun mucibince yüzde altmışa çıkıyor. Bittabi tahsisatın da o nispette tezayüdetmesi iktiza ediyor.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bir şey sormaklığımıza müsaade buyurur musunuz efendim?

Efendim, bendeniz de zatiâtilerinin dermeyanı veçhile bütçenin şimdi elde bulunması dolayısıyla müzakere ve kabulü taraftarıyım. Yalnız anlamadığım cihet şudur. Zabitanın yani polis ve jandarmanın tevhidî ile ne için beş yüz bin lira veriliyor? Halbuki bu iki idarenin tevhit ve teşkili ile Zabıta Müdüriyeti Umumiyesini teşkil etmek için dört yüz bin lira kadar masraf tasarruf edildiği mazbatalarda mevcut idi, bu ne oldu?

İkincisi; gönüllü miktarının yüzde elli - yüzde altmış olması takdir meselesidir. O encümeninde o zaman böyle düşünölmüştür. Halbuki bizim memleketimizin vaziyeti âtiyesinde, yani badesülh biz hiçbir zaman gönüllünün tezyidine gidemeyeceğiz. Zira paramız yoktur. Bu bir... İkincisi, bu memleket müsellâh bir memlekettir. Efradını silâh altında yetiştirmek, terbiye etmek mecburiyetindedir. Dahilî esnân olan efrat doğrudan doğruya tahtı silâha alınmadığından zâbitaya alınarak bir kısmı kıtaatta, bir kısmı zabıta mekteplerinde talim ve terbiye edilerek bu suretle bunların talim ve terbiyeleri daima yükseltilecektir. Yani bizim için gönüllü efrat usulüne doğru gitmek katiyen hatadır. Binaenaleyh buyurdıkları gibi, bu kanun dolayısıyla bütçede fazlalık olmayacaktır. Bu kanun Meclisi Âlide tetkik olunursa birkaç yüz bin lira istifade temin edebilir. Fakat bugün bendenizce müzakereyi tehir edersek her iki dairenin bütçeleri havada kalıyor. Onun için kanaatime göre pek çok zamanlar kaybedeceğimizi zannediyorum. Binaenaleyh bütçenin elden çıkmasına ve öbür kanunun uzunuzadıya müzakeresine taraftarım. Bu iki daire boş durmasınlar. Bütçelerini ellerine yerelim. Bu vâdide bendenizin kanaatim budur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, zabitanın tevhidî dolayısıyla bütçede tasarruf edilen parayı, gönüllü efradın tezyidi suretiyle hâsıl olan para ifna ediyor. Eğer beyefendinin buyurdıkları gibi gönüllü yerine mükellef efrat konulduğunda o fazlai masarif

bu suretle tekabül edilirse ortada mesele kalmaz. Binaenaleyh takdir Heyeti Celileye aittir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Her gün ayrı ayrı karar mı vereceğiz? Evvelce malûm-âlileri jandarma ile emniyeti umumiyenin tevhidî hakkındaki lâyihai kanuniyenin eski Dahiliye Encümeninde tetkik ve müzakeresi intacedilmiş ve Heyeti Umumiyeye gelmişti. Heyeti Umumiye bütçe müzakeresinden evvel bu kanun lâyihasının Meclisçe tetkik ve kabulüne benim teklifim üzerine karar vermiş ve bu karar üzerine keyfiyet Dahiliye Encümenine havale olunmuştu. Evvelce bendeniz de Dahiliye Encümeninde âza iken Jandarma Umum Kumandanı Galib Beyefendinin huzuriyle jandarma ve emniyeti umumiyenin tevhidî hakkındaki müzakeratta ittifak hâsıl olmuş bu kanun lâyihası vücuda getirilmişti. Şimdi bilmiyorum, çünkü kanaatle bugünkü kanaat arasındaki fark ve bu tebeddül ve tahavvül nedir? Eğer tevhidî muvafık değildi ise o zaman da muvafık görölmemek lâzımgelirdi. Eğer muvafık ise o vakit de muvafık görölmek lâzımgelirdi. Bu tevhitte umumî bütçeye beş yüz bin lira raddesinde fazla bir masraf tahmil edilmiş olacağı Dahiliye Vekili Beyefendi tarafından burada buyurdıkları gibi değildir. Bu vahdetten, bu tevhitte, ki zaruridir, elzendir, hâsıl olacak tasarruf dört yüz bin liraya balıgdır. Efendiler, bendeniz soruyorum. Dahiliye Vekili Beyefendiden değil, umum jandarmanın sevku idaresinden mesul olan umum kumandan beyefendiden soruyorum, bu tevhit muvafık mıdır? Değil midir? Ve bahsettikleri gönüllü kıtaatından, efradından bu memleket istifade etmiş midir? Etmemiş midir? Eder mi? Etmez mi? Bu husustaki açık kanaatlerini bu kürsüde umum jandarma kumandanı bey söylesin. Benim kanaatime göre bu millet gönüllü efrattan bir menfaat temin edememiştir. Esasını görmek istemediğim için söylemek istemiyorum. Zaten Meclisi Âliniz evveleminde bu kanunun müzakeresine karar vermiş, ondan sonra bütçenin tetkiki tensibedilmiştir. Salâhaddin Beyefendi evveleminde bütçeyi müzakere edelim, ondan sonra kanun gelsin diyorlar. Bir kere jandarmaya ve daha doğrusu evvelce verdiğimiz unvan veçhile zabıtaya vereceğimiz şekli, tesbit edeceğimiz karkroyu kararlaştırmadıktan sonra, zabitanın renk

ve mahiyeti takarrür etmedikçe bütçe müzakeresine geçmek hata olur. Ünvanlarında, memuriyetlerde, vazifelerde, hattâ maaşlarda ve sairelerde birçok tebeddülât vardır. Bu tebeddülâta göre bütçeyi tahvil veya tebdil etmek lâzımgelir. Bütçe ile bu kanun fevkalâde alâkadardır. Diğerine merbuttur. Binaenaleyh hem Meclisin akdemce olan kararını ifa etmiş olmak ve hem iş görmek için evveleminde bu kanunun Mecliste müzakeresini teklif ediyorum ve esasen bu Meclisi Âlinize mukarrerdir.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim, Meclisi muhteremin vermiş olduğu karar yalnız bu kanun için değildir. Her bütçeye mütaallik kanunları; bütçenin müzakeresi, esnasında mevzuubahsetmek lâzımdır. Diğer bütçelere müteferri kavanin de vardır. Şimdi bir defa elde mevcut bir kanun yoktur. Kanunun alacağı son şekil malûm olmadan altı yüz bin, beş yüz lira fazlalık vardır diye takdir edilemez. Bu bir tahmindir. Kanunun ne şekil alacağı malûm değildir. Meclisçe müzakere edildikten sonra belki beş yüz bin lira fark görülmez. Belki biraz daha tasarruf olduğu görülür. Bununla beraber bu beş yüz bin liralık bir zammın kabulü icabetse dahi efendiler, bugünkü mevcut bütçe ne oluyor? Jandarmanın vazifesini ifa edememesi yüzünden birçok kıtaatı askeriye eşkiya takibinde kullanılıyor. Bunlar parasız mı çalışıyor? Bunlara masraf edilmiyor mu? Yani bu itibarla bu söylenen masraf bugün jandarmanın kifayetsizliği yüzünden, kadretsizliği yüzünden asayiş muhafaza için zaten yapılmaktadır. Cephede vazifesini ifa edecek olan efrat ve kıtaat mecburi bir şekilde alınıp jandarma vazifesi ile tavzif ediliyor. Bendenize bu zammı icabetse dahi bunun tevhid ve bütçenin ona göre kabul edilmesi lâzımdır.

Sonra bizim vaktimiz yok. Şimdi bunu böyle kabul edelim. Sonra da o değişirse ona göre tadil edelim. Bunlar vakit izaasını mucibolacak şekillerdir.

Sonra o kanuna göre bütçeyi tadilen tanzim ederken biz diğer bütçelerin müzakeresini yapar ve o hazırlandıktan sonra onun müzakeresine başlarız. Eğer dairei aidesi biz bu kanunu burada tesbidettiğimiz zaman da, bir iki gün zarfında, yani malûmu âliniz bütçe için tahsis etmiş olduğumuz iki gün zarfında bunu tadilen getire-

bilirse o zaman müzakere edebiliriz. O zaman vakit geçmiş olmaz. Evvelece vermiş olduğumuz bu husustaki karara iptinaen evveleminde bunun müzakeresini tehir etmek lâzımdır.

RAGIB B. (Kütahya) — :

Eyyah bu baziçe-de bizler yine yandık Ziraki ziyan ortada bilmem ne kazandı?

Zavallı Teşkilâtı Esasiye Kanunu bilmem ne zaman canlanacak? Bilmem ne vakit mevdi muhakkaktan kurtulacak da, uyanacak da şu milletin derdine derman olacak? Teşkilâtı Esasiye Kanunu memleketimizde inzibat ve asayiş umumiyi, inzibatı mahalliye başka suretlerde tasnif ve tertibetmiştir. Binaenaleyh Dahiliye Vekili Beyefendiden sorulacak şey, jandarmanın, polislin tevhid hakkındaki eski zihniyet üzerine tertibedilmiş kanunlar, lâyhalar değil, Teşkilâtı Esasiye Kanununda gösterilen şûralar, Müfettişi Umumilik Kanunu ve onlara terettübeden asayiş umumiyeye taallük eden kavanin ne oldu? Demekten ibarettir. Emniyeti Umumiye bütçesinin heyeti umumiyesinin müzakeresi dolayısıyla Meclisi Âlinin nazarı dikkatini bilhassa bu noktaya celbederim.

Efendiler, Teşkilâtı Esasiye Kanuniyle millete ne verdikse fiilen ispat edelim. Yoksa emin olalım âti bize yalancı diyecektir ve Teşkilâtı Esasiyeyi bizi işgal için yaptılar, yalandır, diyecekler. (Doğru sesleri), (şiddetli alkışlar.) Müfettişi Umumilik Kanununu celbedelim. Şûralar Kanunu ne olmuştur? Bunları müzakere edelim. Jandarma tevhid edilmiş, memlekette polis yoktur. Memlekette Teşkilâtı Esasiye Kanununun ruhuna tevafuk edecek asayiş ve inzibat kanunları var mıdır? Dahiliye Vekili Beyden soruyorum, Müfettişi Umumilik Kanunu ne olmuştur? Buna cevap versinler. (Yaşa sesleri.)

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Efendim, Basri Bey refikimiz bu kanun mucibince külli tasarruf olacağından bahis buyurdular. Eldeki matbu lâyiha eğer dikkatle mütalâa buyrulacak olursa görülür ki, burada iki tane kanun müsveddesi vardır. Zabıta Müdüriyeti Umumiyesinin teşkili hakkındaki lâyihai kanuniye, ki, Dahiliye Encümeninin yaptığı kanundur, bu kanunda tasarruf meselesi mevzuubahis değildir. İki idareyi tevhid etmek meselesi mevzuubahs olduğu gibi, jan-

darmanın ıslahına doğru büyük bir adım olmak üzere o zamanki Dahiliye Encümeninin mütalâasına gönüllü efradın miktarının tezyidi meselesi mevzuubahsedilmiştir. Binaenaleyh bendeniz kendilerine cevap olarak diyeceğim ki; Jandarma Komutanlığı tarafından istedikleri cevabı bendeniz vereceğim.

İki idarenin tevhibi meselesi doğrudur. Çünkü ikisinde de mesele asayiş meselesidir. Biri şehirlerin asayişini diğeri köylerin aşayişini muhafaza ve idame emetktedir. Bunun bir kumanda ile, bir elden çıkmış olmasında elbette bir faide vardır. Fakat bu kanun mucibince jandarma mekteplerinin tezyidi ve jandarma gönüllü efradının tezyidi gibi jandarmayı ıslah için bâzı tedabir tavsiye edilmektedir. Bu tedabiri ifa ve icra için jandarma bütçesinin beş yüz bin lira bir zam ile kabarması lâzımgelir. Bu indettetik anlaşılmalıdır efendim. Binaenaleyh bendeniz bu zammı bugünkü muzayakai maliyemizi nazarı dikkatte bulundurarak teklif etmek cesaretinde bulunamadım. Ali Şükrü Beyin sözünü senet ittihaz ederim. Meclisi Âliniz eğer jandarma bütçesine beş yüz bin lira daha ilâve buyuracak olursa maatteşekür kabul eder, ona göre ıslahat yaparız.

Ragıb Bey biraderimiz Emniyeti Umumiye bütçesi dolayısıyla Müfettişi Umumilik Kanununa nakli kelâm ettiler. Malûmuâliniz Müfettişi Umumilik Kanunu - benim hatırımda kaldığına göre - Mecliste uzun uzadıya müzakere edilmiş ve Dahiliye Encümenine havale edilmiştir. Binaenaleyh kanunun ne olduğunu, Dehiliye Vekilliginden değil; Dahiliye Encümeninden sor-mak lâzımdır.

RAGIB B. (Kütahya) — O kanun; Meclisten geçen ve Dahiliye Encümenine giden o kanun, Teşkilâtı Esasiye Kanununa tevfikân tanzim kılınmış olan Müfettişi Umumilik Kanunu değildir. Binaenaleyh Teşkilâtı Esasiye Kanununa tevfikân tanzim kılınacak olan kanunun Dahiliye Vekâletince yeniden kaleme alınarak Meclise tevdi iktiza eder. Çünkü o kanun ile teşkilâtı esasiye Kanunu arasında çok fark vardır.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Bendenizden evvel, Dahiliye Vekâletince, müfettişi umumiliğe dair bir kanun Meclise teklif edilmiş ve Dahiliye Encümenine havale edilmiştir. Encümen onu istediği şekle ifrağ edebilir ve Meclis de arzu eylediği surette tetkik

eder. Dahiliye Vekilinin ayrıca müdahaleye hakkı yoktur. Artık kanun Meclisin malı olmuştur.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Müsaade buyurulur mu? Bu tezyid, zatiâlilerinin de buyurdıkları veçhile gönüllü efradın tezyidinden mütevellittir. Bendeniz demin orada da söylemiştim tekrar ediyorum: Acaba Dahiliye Vekâleti gönüllü kıtaatın ipkasına taraftar mıdır? Değil midir? Bundan memleket için şimdye kadar bir faide görüldü mü ve âtiyen bunlardan istifade imkânı var mıdır? Bunlar hakkında cevap versinler. Madem ki, beş yüz bin lira gönüllü kıtaatın mevcudiyetinden ve hattâ tezyidinden neşet ediyor. Halbuki ben gönüllü kıtaatın bu memlekte faideli olmadığı kanaatindeyim. Nitekim Jandarma Umum Kumandanlığı da bu kanaattedir. Zatiâlileri de bu kanaate iştirak ediyor musunuz, etmiyor musunuz? Madem ki, bu kıtaatın muzır olduğuna Umum Jandarma Kumandanlığınca da kanaat vardır, o halde muzır olan bir şeye nazaran, beş yüz bin lira günahtır.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — Efendim biz bunu istemiyoruz; mevzuubahsolan Meclisin kararıdır. Meclisin kararı; mevcudolan kanun ile beraber bütçenin müzakeresi merkezindedir. Mevcut kanun da budur. Mevcut kanunun onuncu maddesi mucibince jandarma efradının yüzde altmışını gönüllü ve mütebakisini efradı mükellefe teşkil eder. Müdafai Milliye Vekâleti, Dahiliye Vekâletince irae olunacak mühit için bir nispet dairesinde efrat tefrik eder ve bunun gibi mekteplere ve sair hususata dair meseleler de vardır. Bunları Dahiliye Vekâleti istemiyor. Meclisi vaktiyle kanunu kabul etmiş ve bütçe ile beraber müzakeresine karar vermiştir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Üçüncü defa tekrar ediyorum; Dahiliye Vekâletinin bu hususta sahîh ve katî kararı nedir? Bunu anlamak istiyorum.

ALİ FETHİ B. (Devamla) — Ne hususunda efendim?

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Gönüllü kıtaatın ipkasında memleket için bir faide var mıdır, yok mudur?

ALİ FETHİ B. (Devamla) — Efendim gönüllü kıtaat hakkında kendi kanaatimi söylüyorum; gönüllü kıtaat efradı; müddeti nizamiyesi müddetince jandarmada ifayı hizmet ettikten son-

ra memlekete gitmeyi düşünür. Halbuki jandarmayı meslek itti haz eden ve uzun zaman bu meslekte kalmak isteyen, ve vaziyeti maliyemiz müsaidolduğu takdirde maaşlarını da mah bemah alacak olan efradın elbette jandarma itibariyle kıymetleri fazladır.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — O halde efendiler, beş yüz bin liralık ilâve kalkmıştır. Ve Vekil de gönüllü kıtaata taraftar değildir ve bu para da tasarruf olunacaktır.

DAHİLİYE VEKİLİ ALİ FETHİ B. (Devamla) — Ben taraftar değilim demedim. Taraftar olmadığımı nasıl anladınız? Hayır bendeniz taraftarım. Binaenaleyh sualinize bu suretle cevap veriyorum.

Siz diyorsunuz ki; bu kanun ile, siz gönüllü efradın tezyidini teklif ediyorsunuz, halbuki ben de diyorum ki: Bu kanunu kabul eden Meclis...

HASAN BASRİ B. (Karesi) — O kanun kabul olunmuş mu?

ALİ FETHİ B. (Devamla) — Hayır! Kabul olunmamış. Eğer o kanunu bir tasarruf itibariyle yapmak istiyorsanız, bu kanunun en güzel kısmı; mektepli efrattır. Bunları atacak olursanız, yalnız bir kısım polis müdürlerini, jandarma kumandanlarını açıkta bırakmaktan başka bir tasarruf hâsil olmayacaktır.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Usulü müzakereye dair efendim... Tevhid Kanununun müzakeresine karar verdiniz ve müzakeresine giriştiğinizse buna dair söyleyecek sözlerimiz var. Yok, mesele bu kanunu müzakere edelim mi, etmiyelim mi meselesi ise o başka... Bunu anlamak istiyorum.

REİS — Efendim mesele kanunun bütçeden evvel müzakere edilip edilmemesi hakkındadır.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Esasa girdik.

REİS — Hayır esasa girilmemiştir. Yalnız bir soru dolayısıyla Dahiliye Vekili Fethi Beyin kanaati hususiyeleri sorulmuştur. Mesele kanunun bütçeden evvel müzakere edilip edilmemesi meselesidir.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Zannedirim ki efendim, şimdi esasa girdik. Gönüllü kıtaatın tezyidine lüzum var mı, yok mu? Bu noktayı, kanunu müzakere ettiğimiz zaman münakaşa ederiz.

Sonra beş yüz bin lira zam yapalım mı, yapmayalım mı? Eğer bu meselelerin münakaşasıyla kanunu müzakere edeceksek söyleyecek sözlerimiz vardır.

Sonra başka bir şey daha arz etmek istiyorum. Bu Tevhit Kanunu Nevahi Kanunundan evvel yapılmıştır zannedirim. Pek de hatırımda kalmadı. -Katî söylemiyorum - zannedirim ki Tevhit Kanunu ile Nevahi Kanunu tearuz edecektir.

Nevahi Kanunu, yegâne Teşkilâtı Esasiye Kanunundan doğmuş bir kanundur. Bu kanun ise; Tevhit Kanununa, Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı bakar. Bu hususa da nazarı dikkati âlinizi celbediyorum. Eğer Tevhit Kanununu müzakere edecek olur isek Teşkilâtı Esasiye Kanunundan doğmuş olan Nevahi Kanununu nazarı dikkate almak lâzımdır. Zira bu tevhit meselesinde; bunlar birbirine üvey kardeş gibi kalacaklardır. Ragıb Bey biraderimiz Teşkilâtı Esasiye Kanunundan bahsediyorlardı ve bendenize de hatırlattılar. Bendenizce Teşkilâtı Esasiyeye müstemidolan Nevahi Kanunu ile bu Tevhit Kanununu, encümeni aidi bir daha nazarı tetkikten geçirmelidir. Zannedirim ki bu kanunlarda birbirine müttezat birçok noktalar vardır. Bu Tevhit Kanunda, ne şûralardan bahis vardır, ne de zâbitanın nahıye şûrasına verildiğine dair bir şey vardır. Halbuki malûmâliniz Nevahi Kanunu mucibince zabıta bütün şûralara verilmiştir. -Buraları müzakere etmediniz daha; fakat gelecek... Tevhit Kanununda ise böyle şeyler yoktur. Tevhit Kanunu mucibince zabıta, bir kumandan tarafından idare edilecek. Bu eski bir usüldür. Nevahi Kanunda ise bu, böyle değildir. Ne yapıyoruz efendiler? Bir taraftan Teşkilâtı Esasiye Kanununa muvafık kanunlar yapıyoruz, diğer taraftan da o kanuna mugayir kanunlar müzakere ediyoruz.

RAGIB B. (Kütahya) — Efendim Vekil Bey; Müfettişi Umumilik Kanununun Mecliste bulunduğundan bahsettiler bendeniz Müfettişi Umumilik Kanununun Mecliste bulunan lâyiha müsveddesi, Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile zerre kadar alâkadar olmadığı kanaatindeyim. Müfettişi Umumilik Kanununda, mesele müfettişlerin vazaifi meyanında; iki şûra arasında çıkan ihtilâfatın halli, Büyük Millet Meclisi ile şûralar arasındaki ihtilâfatın halli ve

kendi mintakalarına mahsus olan asayişin temini gibi -yalnız asayiş meselesi değil- idari birtakım vezaif dahi vardır. Buraya gelen Müfettişi Umumilik Kanunu ise, kavanini hazır icabınca devam etmekte olan idarei hazıradır ki asayişsizliğin önüne geçebilmek için toplu, tüfenkli bir kır serdarlığı kanunudur. O kanun ile, Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile kasdolan Müfettişi Umumilik Kanununun zerrece alâkası yoktur.

Saniyen Teşkilâtı Esasiye Kanununu, Müfettişi Umumilikler Kanununa tatbik edebilmek için ne Şûralar Kanunu ve ne de Teşkilâtı Esasiye Kanununa muvafık olan Müfettişlikler Kanunu Meclise gelmemiştir. Hatırlarına getiriyorum; bu Müfettişi Umumilik Kanunu başkadır, kırsedarı kanunu değildir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim müzakerenin şekli aslısı kaybolmuştur. Malûmuâlileri, günlerimizi ayırdık ve bugünü de bütçeye hasrettik. Halbuki şimdi bir Tevhit Kanunu meselesi çıktı ve buna mütaallik Meclisi Âlinin bir kararı olduğu da söyleniyor. Baktırın, eğer böyle bir karar varsa bugün müzakere etmeyiz. Bugün bütçeye aittir. Kanunu başka gün müzakere ederiz. Onu da Cumartesi günü mevzu bahis edelim. Eğer karar yoksa bugün de tehir etmemiz icabeder. Çünkü bu Teşkilâtı Esasiye Kanununun esasını arıyorsanız bütün teşkilâtı Devleti bozmak lâzım gelecek ve bütçenin çıkmaması icabedecektir ve baştan sonuna kadar Teşkilâtı Esasiye Kanunu tebeddül edecektir. Bu doğru değildir. Eğer bunun hakkında karar varsa karara mutavaat etmek zaruridir, yoksa bugün müzakere etmek lâzıngelmez. Böyle olduğu takdirde müzakere kâfidir. Esasa girişip de beş yüz bin liradan bahsetmek zaittir. Madem karar varmış, bunu bugün müzakere edemeyiz, başka gün müzakere ederiz. Bugün asıl bütçeyi müzakere etmek lâzımdır.

MUVAZENELİ MALİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ ALİ CENANİ B. (Gaziantep) — Bendeniz Heyeti Celileye Emniyeti Umumiye ile Jandarmanın tevhidini veya ademi-tevhidi hakkında söz söylemeye gelmedim. Yalnız bu Devlet iki seneden beri bütçe görmemiş, bu üçüncü senedir. Bu üçüncü senenin de üç ayını geçirdik. Dördüncü ayı içindeyiz. Tetkik ettiğimiz bütçede her fasılda her maddede o

sene zarfında birçok tahavvüller olduğunu görüyoruz. Yani iki sene bütçesiz geçmiştir. Bu sene de böyle aynı suretle geçecektir. Heyeti Celilenize arz etmek istediğim; bir gün evvel bütçenin müzakeresini yapıp Hükümetin eline bir hattı hareket tâyin edecek bir muvazene kanunu vermek lâzımdır. Eğer Heyeti Celile Emniyeti Umumiye ile Jandarmanın tevhidini hakkında bir kanun yapar da o kanunu tasdik ederse bütçedeki erkam o kanuna göre tashih olunabilir. Bütçenin kabulüne bir mâni teşkil etmez.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Esas değişiyor, teşkilât değişiyor.

ALİ CENANİ B. (Devamla) — Esas değişiyorsa o fasıllar yine o erkama göre tashih edilir. Katiyen fark etmez. Muvazene Encümeninin ancak beş altı saatlik mesaisini icabettirir bir meseledir. Halbuki bütçenin tehiri, Devletin varidat ve masarifatı üzerinde mühim tesirler yapıyor.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Müzakere edilse idi bugün bu çıkardı.

ALİ CENANİ B. (Devamla) — Bendeniz kanaatte değilim. Nevahi Kanunundan bahsediyor. (Hayır alâkası yoktur sesleri) (Gürültüler.)

Bendeniz bir fikir beyan ediyorum. Kabul buyrulur, buyrulmaz bilmiyorum. Bendeniz öyle zannediyorum ki bütçenin müzakeresini hiçbir şeye feda etmiyelim. Bütçe için tahsis olunan iki günde bütçenin müzakeresini yapalım. Ona mütaallik diğer kanunlar da varsa onlar da çıksın. Daha bütçenin arkasının alınmasına iki ay vardır. Bu iki ay zarfında buyurduğunuz gibi bu kanun çıkarılırsa bendeniz de bunu tashih eder, Heyeti Aliyenize arz ederim.

REİS — Efendim zannedersen Salâhaddin Byefendi tarafından polis ve jandarma tevhid edildiği takdirde dört yüz bin lira tasarruf olacağından dolayı bu kanunun müzakeresinin Dahiliye bütçesinin müzakeresinde nazarı itibara alınması teklif edilmiş, Zabıt Müdüründen sordum. Bu meselenin müzakeresi sırasında Meclisi Âlinizin katı bir kararı olmadığını söylüyor. Yani bütçenin müzakeresinden evvel jandarma ile polisin tevhidini hakkındaki lâyihanın takdim müzakeresine dair cereyan eden müzakere nin bir kararı katıye iktiran etmediğini söylüyorlar. Binaenaleyh bu esasa göre o kanunun

takdimen müzakeresi lâzım olup olmadığını reyî âlinize vaz'etmek lâzımgelir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendim 1337 bütçesini tertibeden Muvazenei Maliye Encümeninin huzuru âlinize mütekaddem olan mazbatasında, tasarrufat temin eden bütçelerin müstacelen müzakeresi rica edilmişti. Bu meydana jandarma ve polislerin tevhibi hakkındaki kanunun müzakeresi de heyeti umumiye itibariyle teklif edilmişti. Bunun gibi hapishanelerde bulunan mahpuslara beyhude para verilmemesi ve bir hizmet gösterilmesi meselesi ki, encümeniniz Heyeti Aliyenize «onları bir teklifi umumi olarak tevhibederseniz bütçeden tasarruf edersiniz» diye teklif etmişti. Bu Tevhit Kanunu sırf bütçenin menfaati noktai nazarından intacolumalıdır demiştim. Yalnız bugün Meclisi Âlinizde mevzuubahsolması arzu olunan jandarma ve polisin tevhibi hakkındaki kanun eğer elimizdeki bu şekli matbudan ibaret ise bu hiç pişmemiş ve hazırlanmamış bir meseledir. İki seneden evvelki vaziyet tasavvurat ve makasat üzerine kalmıştır. Çok işlenmeye muhtaçtır. Aynı zamanda bu kanunun müzakeresine geçerse, bu kanuna tevfikan kadro ve saire yapılmadığı için bir kere onun da encümeninden geçerek gelmesi lâzımdır. Elhasıl bunun tatbikatı uzun zamana mütevakkıftır ve Meclisi Âlinizi uzun zaman ısgal edecektir. Saniyen böyle encümenlerce esaslı surette işlenmemiş olan - yani Müdafaai Milliye Encümeninin de bu meseleyi görmesi lâzımdır. - Bu zabıta meselesi malûmuâliniz bir idarei Hükümet meselesidir. Esası Hükümete taallük etmekle beraber, Müdafaai Milliye esası memleketin menabii kuvveti olduğu için bu, talim ve terbiye ihzar meselesiyle alâkadardır ve az çok askerî bir mesele olduğu için onun da görmesi lâzımdır. Halbuki mevzuubahsolan bu mesele o encümenince de görülmemiştir.

Salisen Nahiyeye Kanunu ve saire gibi Teşkilâtı Esasiye Kanununun taallük ettiği hukuk ve salâhiyetler orada mevcut değildir. Bugün bu meselenin karşısında nefsülemirde acaba bu mertebeye yani doğrudan doğruya mahallî idarelere verecek kabiliyete geldik mi? Geldik mi? Bunların kabiliyeti, kemiyeti değil, keyfiyeti o hale gelmiş midir? Jandarmayı ıslah ettik mi? Jandarma zabıitlerimiz, polis memurlarımız mektepten geçmiş midir? Binaenaleyh

tevsiî salâhiyet meselesi şeklen gayet güzel olmakla beraber acaba fiilen onlar ifayı vazife edebilecek mi? Onlar bugün merkeze alındığı takdirde bu kuvvetler, teftiş, tetkik ve ıslah edilmeksizin ve arzu etmekte olduğumuz kemalât ve terakki görülmeksizin bütün bütün bir kısmının da idaresini elimizden çıkardığımız halde kendi kendilerini idare edebilecek bir halde midir, efendiler? Teşkilâtı Esasiye Kanunu öyle bir gayedir ki; bunun bizde zamanı tatbiki hayaldir. Uzun zamana mütevakkıftır. İnşaallah o zamana geleceğiz, fakat marifi umumiye terakki ettirmek lâzımdır. Bendeniz bu mesailin esasatına geçmemekle beraber Heyeti Aliyenize bir esas noktayı söylemek mecburiyetindeyim. Efendiler; dünyada en ziyade muvafık olan kanun o milletin mizaç ve bünyesine, damarına göre tatbik olunabilecek kanundur. Binaenaleyh biz evveleminde keyfiyeti ıslah etmek mecburiyetindeyiz. Biz keyfiyeti ıslah etmek için bugünkü polis ve jandarmayı mektepten yetiştirmemiz ve tasfiye etmemiz lâzımdır. Tevhit hakkındaki kanuna, çok iyi düşünerek geçmekliğimiz lâzımdır. Efendiler, bir sulha geçiyoruz. Bugün memleketin sizden her şeyden evvel istediği şey, yalnız ve yalnız asayişdir. Bu asayiş noktai nazarından ahaliye karşı Hükümet parlak bir veçhe ile çıkmazsa sulh müzakeratında Hükümetin vaziyeti nedir? Sorarım size... Halbuki bir jandarmamıza, polisimize, zabıtamıza öyle bir şekil vermeliyiz ki, müsmir ve müfit olsun, bugünkü teşkilât ile ne temin ettik? Binaenaleyh Polis ve Jandarma Kanununun tevhibi hakkında bir kanun yapmadan evvel sulh masasında Devletin vaziyeti noktai nazarından ve zâbitanın ıslahı ve memleketin âtisi için her hangi bir kanun bizce şayanı kabul ise onu tesbit etmeliyiz. Ve kanunu ona göre yapmalıyız. Binaenaleyh bendenize jandarma ile polisin tevhibi hakkındaki kanun çok esaslı bir noktadır. Fakat Meclisin bunun üzerinde iyi çalışması lâzımdır. Bu işlenmeden pek nâkıs olarak gelir, giderse iyice teşrih edilemez. Bendeniz o kanunun yalnız Dahiliye Encümeninde değil, Müdafaai Milliye Encümeninde tetkikini ve ona göre bu kanunun Maliye Encümenince yapılmasını ve hazırlanacak şeyin Meclise ondan sonra gelmesini temenni ederim. Acele etmiyelim. Efendiler, biz idaremizi; ancak kuvvetli bir temerküzi idare

için hukuk noktai nazarından mahalli idarelere bugün veremeyeceğiz. Fakat münanip görürseniz tedricen tatbik ediniz. Halkı talim ve terbiye edin. Maarife ve matbuata en ziyade ba serbestiyi vererek halkı yetiştiriniz. Fakat idareyi katiyen öyle birden bire ellerine vermezsiniz. Sonra ipi kopartırsınız ve elinizden kaçar. Bendeniz bunu, fikri âcizanemce, memleketin selâmeti âtiyesi için rehber ittihaz edilecek kanunlarda esash surette bir muhassala olmak üzere söylemek isterim. Onun için zâbita ve polisin tevhidî kanunu çok esash bir şeydir. Ve çok söyleyecek şeyler vardır. Bendenize nazaran; evvelâ halkı terbiye, sonra teşkilât... Binaenaleyh bu milletin en ziyade istediği şey, Meclisin ehemmiyet vereceği şey halkın huzur ve emniyeti için hepinizin istediği adalet ve emniyet için en birinci mesele, zabita ve polis mekteplerini tesis ve bunları talim ve terbiye ettirmek. Onun için bunun ikisini ayrı ayrı yetiştirelim. İkisi biraz yetiştikten sonra (fizyon) yani teşkil ve tevhit edelim. Kanun tetkik olunmalıdır, fakat arz ettiğim üzere, kanun çabukça müzakere edilecek bir şey değildir. Heyeti Aliyeniz bu bütçenin tetkikinden evvel kanunun müzakeresini arzu ediyorsa, bu bütçeyi bırakarak başka bütçeye geçelim. Bendeniz diyorum ki; mevzuubahsolan kanun bir gün içinde hazırlanacak bir kanun değildir ve bunu ideal ve câzip bir şekilde göstererek âlemlî kelimât arkasından koşturmak için değil hakikati göstererek o suretle müzakere etmeli. Bendeniz diyorum ki; idareyi temerküz ettirmek lâzımdır. Halka terbiyede serbestî, matbuata serbestî bahsettikten, jandarma ve polis idaresini mümkün mertebe ıslah ettikten sonra tedricen mahallî idarelerin hukukunu vermek suretiyle bu teşkilâtı düzeltmeliyiz. Benim aklımın erdiği budur.

İşte bendeniz bu kanunun bir iki encümünde veya alâkadar encümenlerde tetkik edilmesini ve şimdiden **doğrudan doğruya** bütçeye geçilmesini teklif edelim. (Doğru sadaları.)

REIS — Efendim, müzakerenin kifayeti hakkında **Basri Beyin** takriri vardır.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Kararı evvelin muhafazası için evveleminde kanununun müzakeresine baş-

lanmasını teklif ederim.

Karesi
Basri

REIS — Efendim, müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Bu hususta müzakerenin kifayetini kabul edenler... (Gürültüler) efendim, takririn ikinci fıkrasında (Kararı evvelin muhafazası için evveleminde kanunun müzakeresine başlanmasını teklif ederim) deniliyor. Binaenaleyh bu kanunun takdimen müzakeresi için...

RIFAT B. (Tokad) — Efendim her halde müzakeresi olmalıdır.

REIS — (Basri Bey'e hitaben) Efendim ısrar ediyor musunuz?

BASRI B. (Karasi) — Hayır.

REIS — Şu halde kanunun müzakeresi için bir teklif mevcut değildir. Kanunun takdimen müzakeresi için Basri Beyin bir takrirî var. O da ısrar etmiyor. Bütçe mevzuu müzakeredir, arzu buyuranlar söz söyleyebilir.

HASAN BASRI B. (Karasi) — Efendim Emniyeti Umumiye bütçesine bimennihilkerim başlıyoruz. Fakat Bendeniz soruyorum. Jandarma ile polisin şekli hazırında kalması caiz midir, **değil** midir? Bütçe müzakeresi münasebetiyle soruyorum. Bu mesele halledilmeden buna cevap verilmeden bütçe müzakeresinde hâsıl olan faidei ameliye nedir? Esasen Dahiliye Encümenine bu kanunun gönderilmesi, müstaceliyetle gönderilmesi ve sebebi bu kanunun bütçe zamanına kadar ıslah edilmiş bir şeklinin karşımıza çıkarılmasından ibarettir. Binaenaleyh Dahiliye Encümenine soruyorum. Dahiliye Encümenine bu maksatla gönderilen lâyhâi kanuniyeyi Dahiliye Encümeni acaba tetkik etti mi? Demin «Nevahi Kanunu ile muvazi olarak bunun gitmesi lâzımdır.» dediler. Yine arz ediyorum ki Zabita Kanunu ile Nevahi Kanunu aynı vekâletten teklif edilmiş; iki kanun lâyhâsidir. Binaenaleyh Hükümetin noktai nazarına göre her iki kanun lâyhâsi muvazidir. Eğer Meclisin zihniyetine, akidesine muhalif olan noktalar varsa onu da tevzin edecek, tashih edecek Meclisi Âlinizdir. Binaenaleyh bütçenin müzakeresiyle o kanunu ihmal etmek pek büyük bir hata olur efendim. (O geçti sesleri) Hayır, bütçe müzakeresi esnasında her şey söylenir. Binaenaleyh bendeniz yine bunu teklif ediyorum.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim bütçe münasebetiyle her şey söylenebilir, malûm-âliniz. Ben de aynı şeyi söyleyeceğim.

Şimdi efendim bendeniz de Basri Bey bira-derimizin fikrine iştirak ediyorum. Bugünkü Emniyeti Umumiye ve Jandarma vazifesinin hakkıyla demiyorum, hakkıyla imkânı olmadığını muterifim. Fakat yapılamadığını bugün görüyorum. Binaenaleyh bu hususta ufak bir salâh eseri gösterilmeden şurada bir milyon liralık bütçeyi nasıl çıkaracağız? Bunu bendeniz de soruyorum, Basri Beyi tekiden.

Şimdi efendiler, burada birçok defa ve hattâ bundan evvelki celsede söylendiği veçhile, Meclis yapmış olduğu kanuna riayet etmiş olmalı ki herkes için de bu nümunei imtisal olsun. İdare memurları itibariyle bendeniz diyorum ki; kanunu çiğniyenler kanunun tatbikine memur olanlardır. Emsal olmak üzere men'i Müskirat Kanununu ele alıyorum. Men'i Müskirat kanunu bidayeten bu Meclisten çıktığı zaman zannediyorum ki, hâsıl ettiği tesiri mânevi ve tesiri siyasi itibariyle pek büyük bir kanun hükmüne girmiştir. Devairi intihabiyesine giden her mebus bunun tesiratını bilfiil görmüş ve tecrübe etmiştir. Men'i Müskirat Kanunu bu milletin bin üç yüz senelik bir ananesi, ruhu, terbiyesi itibariyle milletçe hüsnü telâkkiye uğramış ve bidayette hemen hemen müskiratın men'i diyemem - belki iddihar edenler vardı ve onlar içiyordu - fakat satılması ve sairesi asgari bir dereceye kadar indirilmişti. Bilâhara merkezin tutuşunun gevşekliğini gören memurlar kendileri için bunu bir membaı istifade telâkki ettiler bu itibarla halkın nazarı nefreti önünde rakıcılık ve meyhanecilik yaptılar. Yapanlar da memurun ve memurinin gözdeleleridir. Bendenizin rakı ile alâkam olmadığından ben görmedim. Fakat bugün Ankara'da meyhane mevcuttur. Hattâ kadehle rakı içiliyor diyorlar. Rica ederim şu kanun bizim için pek büyük bir kanun idi ve biz bütçeden birçok varidattan mahrum kalmayı göze almak suretiyle bunun mâneviyatından ve memlekete hâsıl edeceği asayiş ve inzıfattan istifade etmek için bu kanunu kabul etmiştik. Böyle olduğu halde kanunun yapıldığı yerde, Meclisi Âli burada mevcut iken, Hükümeti merkeziyenin gözünün önünde meyhane şeklindeki kadeh ile rakı satıldığı-

nı bilir isem ben bugün polis vardır diyebilir miyim? Size sorarım. (Bravo sesleri.)

Sonra burada; meselâ herkes söylüyor. Yanlız bir mesele var rica ederim arkadaşlarım mütemadiyen «Keskin'den memurlar rakı getiriyorlar» diyorlar. «Yahu! Kim getiriyor?» deyince söylemiyor, yan gizioyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bir de polislere söylettir bakalım.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz efendim, arz edeyim.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Poliste kayıt vardır.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Poliste kayıt vardır, biliyor, yine vazifesini ifa edemiyor ve saire.. Demek ki, polis korkak, meydana koyamıyor. Demek ki, vazifesini bilmiyor. Çünkü; o vazifeyi deruhde eden ve o vazifeyi ifa etmeyi ramus bilen bir memurun her halde Allahtan ve kanundan başka bir şeyden korkmaması lâzımdır. Korkarsa o da o makamın ehli değildir. Bu itibarla yine polis yoktur. Yine Emniyeti Umumiye Müdüriyeti yoktur. Onun için bu misalleri bendeniz teksir edebilirim. Meselâ sahilden birçok kaçakçılık yapılır diyorlar. Sahile gidiyoruz. İşte burada refiki muhteremim Süleyman Bey mevcuttur. Samsun'da beraber bulunduğumuz sırada o kadar gariptir ki, birisi Süleyman Beyle bendenize haber vermişti ki, merkez memuru, merkez kumandanı, şu ve bu oturmuşlar, rakı içiyorlar ve karı oynatıyorlar. Bendeniz bunu tekvif ettirecek bir makam bulamadım. İşte Süleyman Bey buradadır. Mutasarrıfı aradım. Mutasarrıf yoktu, meydana hiç kimse yoktu. Halk kim olduklarını biliyor ve hattâ mahalle bile şikâyet ediyordu. Çünkü cam bile kırılıyordu. Şimdi rica ederim, bir memleketin inzıbatına memur olanlar mahalle arasında, cam kırar, rakı içerlerse, kadın oynatırlarsa buna artık memlekette inzıbat var diyebilir miyim, efendiler? Yalnız müfridane hareket etmiş olmayayım onların içinde namuskâr insanlar, vazifesinas insanlar vardır. Fakat ekallı kalildir ki, maalesef bunlar kendilerini hissettiremiyorlar. Bunun için bendenizce bu hususta bir ıslahat yapılmadıkça bir milyon lirayı heder etmiş, denize atmış olacağız. Bendeniz, bunu yalnız rakı meselesi için söylemiyorum her şey için söylüyorum.

Efendiler, demin demiştim ki; Dahiliye Vekili Bey bendenizin sözümü dinledi - iddia ediyor - geçen sene bir Aynaçoğlu ile bir sene uğraşıldı, takibi ile bir fırka, aylarca uğraştı. Ne sarf etti. Jandarma vazifesini ifa etmiş olsaydı ve bidayette iken, daha az kuvveti varken bunu bastırılmış olsaydı (500) atlı ile meydana çıkmasına imkân bırakmamış olsaydı, bir süvari fırkasının bunun arkasında koşmasına ihtiyaç mı kalırdı? Acaba bu fırkalar bedava mı geziyordu? Bunlar masraf değil miydi? Ama efendim bu masraf Müdafaa-i Milliye bütçesinden çıkmış da jandarma bütçesinden çıkmamış mesele yine aynıdır. Çünkü hepsi de hazine-i milletten çıkıyor ve Müdafaa-i Milliye de geliyor, tahsisatımız bitmiştir; para veriniz diyor, tahsisatı munzamma verin diyor ve nitekim verdik. Bu itibarla eğer biz, memlekette, asayiş muhafaza edebilecek bir kuvveti inzibatiye teşkil edebilecek olursak zararı yok, beş yüz bin lira da fazla verelim. Kâr bizimdir. Çünkü biz, askerinin bu hususta kullanılmamasıyla tasarruf yapmış oluyoruz. Şu halde parayı sağ cebimizden alıp sol cebimize koymuş olacağız. Bu itibarla bendeniz, polis ve Emniyeti Umumiye yani Jandarma Teşkilâtında, mühim ıslahat yapılmadıkça bu kanunun aynen kabul edilmesi taraftarı değilim. Daire-i intihabiyemden bir kazaya gittim. Ağaabad kazasına... Bu kazada (70) jandarma vardır. Fakat mahkûm olan insanlar veyahut maznun olan insanlar, hakkında ahzû girift yapılamıyor. Bu insanlar, benim oturduğum kahvede oturuyorlar. Pür silâh. Bu ne.. Ne kaymakam derdest edebiliyor ne de kimse yakalayabiliyor. Sordum, hikmeti var, para var, korku var, şu var bu var diyorlar. Sonra efendim belediye reisi dedi ki; İşte jandarma bu şekilde... Yani askerden kaçmak için, para vermek suretiyle alınmış olan bir jandarmadan asayişin temini için bir faide gelmez. Esaslı olarak şu memleket halkından ve başka bir yerden otuz kişi getirin; burada en ufak bir vaka olacak olursa ben asılmaya razıyım demiştir. Ve bu adamın da sözünün eri olduğu bence müsellemdir. Şimdiki jandarmalar, askerden kaçmak için ve sair suretle gelip bu mesleke girenlerdir. Şuradaki tepede bir karakol vardır. Görmüşünüzdür. Bir jandarma kulübesi var. Kar fırtınası bulunduğu bir zaman, oraya sordum. Tabii benim ne

olduğumu bilmediği için açık söyledi, efendim gelip geçenden uyduruyoruz dedi..

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Maaş almıyor ki tabii yapar.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Bendenize kemiyete değil keyfiyete bakmak lâzımdır. Bunların da karnını doyurmak icabeder. Eğer biz şimdiki miktarı mîsline tenzil eder fakat onların karnını doyurursak daha fazla iş görürler. İş kemiyette değil keyfiyettedir. Bunu hepimiz takdir edersiniz. Bu itibarla Dahiliye Vekili Beyefendiden evvelâ jandarma ve polislerin ıslanı hakkında ne gibi tedabir düşündüklerini izah etmelerini rica edeceğim. Eğer bu bapta bir ıslanat mutasavver değilse, bizim bildiğimiz zabıta kuvvetleri ierayı vazife edecekse hederdir. Çünkü bugün asayiş muhafaza eden askerdir. Şu halde bunları kâmilen bırakırız, askerle asayiş muhafaza ederiz ve askerinin karnını tamamiyle doyururuz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim emniyeti umumiye bir memleketin aynasıdır. İlk gelen her kim olursa olsun memlekette evvelâ zabıta memuriyle temas eder. Meşrutiyetin bidayetlerinde bu hususa fevkalâde ehemmiyet vermiktik. Cidden bir emniyeti umumiye tesis edebildik gibi, fakat harbin felâketi bunu altüst etti. Hükümeti Milliye ise buna lâyık olduğu ehemmiyeti veremedi. Zabıtai adliye, zabıtai mania, idarei salâhiyeti haiz olan polisler matluba muvafık olarak yetişemiyor, vazifelerini bilemiyorlar, mafevkine karşı daima mütabası.. Kerih bir manzara. Hele mahiyetinde bulunduğu mutasarrıf veya polis müdürlerine âdeti hususi hizmetkâr gibi hizmet eder. Çünkü polis vazifesini bilemiyor. Binaenaleyh kanunu onun nazarında teesim ettirilmelidir. Bir gün bir polis müdürü ile birlikte arabaya biniyordum. Polis memuru efendi arabacının yanına atladı. Haya ettim. Fakat polis müdürüne bir şey söyleyemedim. Çünkü polis müdürü o terbiyeyi almamış. Karşısındaki polisin vaziyeti hakikiyesini bilemiyor. Kalbim sızlıyarak söyleyeceğim. Galata'da bulunan bir polisin vaziyet ve tavrı beni kendisine hümet ettiriyor, bana kendisini gayet mühip gösteriyor. Bununla bizim polisleri tezyif etmiyorum, temenni ediyorum ki hey şeyde olduğu gibi şekilde dahi verdiğimiz paralar heder olmasın mavuzia lehine sarf edilsin.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Az para ile idare olunmaz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Almanya'da polislerin maaşları daha az. Bunu iyi biliniz. Sonra onların bugünkü tarzı maişetini, hayatını düşününüz. Almanya'da yumurtayı hiçbir zaman otuz paraya alamazlar. Vaziyeti hakikiyesini bilen bu gibi polisler mafevkine tabasbus etmediği gibi halka karşı da daima hürmetkârdır. Vazifesini de lâyikeyle müdriktir. Onun vazifesi cürmü gördüğü zaman ona mâni olmakla başlar. Bizim polise gelince, onun nazarında herkes mücrim hele taşralardaki bâzi polis efendiler bir imparator keyfi sürer. Okumamışlardır. Vazifelerini bilmezler. Halka karşı vakarlı olmalı. Fakat âmir gibi olmamalı. İstanbul'da verilen ehemmiyeti biz vermiyoruz. Lâalattayın daha doğrusu kim olursa olsun, alıyoruz. Bunlar idare memurlarının bir nevi hafiyesi, onun casusu, ötede beride onun lehinde propagandacısı. Hayır polis böyle olmamalıdır. Yalnız o, kanunu sıyanet eder. Hiçbir kimsenin şahsına hizmet etmeden ifayı vazife eder. Bu terbiye maalesef verilmemiştir ve böyle bir polis de yoktur. Bugün bunun için bir mektep de yoktur. Polisin mânası hâsıl olabilmek için bugün Ankara'da on polis bırakalım. Bunların maaşatını da üç misli verelim, fakat bihakkin on polis kalır, inzibat temin edilir. Bugün vekâlet kadro dolduruyor. Çeşit çeşit polis vardır. Çünkü ikdaredilmiyorlar. Memleketin emniyeti umumiyeye karşı itimadı azalıyor. Az adam, kudretkâr, iyi polisler olmasını temenni ediyorum.

RAGİB B. (Kütahya) — Sakın Şûralar Kanununa temas etme Hüseyin Avni Bey.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Geleceğim efendim, Şûralar Kanununu tabiidir ki, canımız ile alâkadâr görürüm ve halkımız da irfan yoktur dersek kendi irfanımızı inkâr etmiş oluruz. Halkı yetiştirecek eller kimlerdir? Yine bizler değil miyiz? Binaenaleyh o halkın istidadını kabul etmeli ve tarakki yolu da budur; Beş altı yüz sene geçtiği halde eski sistem bize mühim bir tecrübedir, ayrı bir yoldur. Âciz arkadaşınız da takdir ederek teşkilât ve kadroların yeni halde ıslah ve tanzimi için takrir verdi. Bunlar gelecektir. Buna dair lâyiha müzakere ediliyor. Heyeti Celilenin

tabii herkesin vazifesini tâyin ve tanzim edecektir.

Sonra Dahiliye Vekâletinden bir şey daha soruyorum. Emniyeti Umumiye halkın emniyetini temin etmekle beraber kalblerinde başka türlü şüphe bırakmamalıdır. Hafiyelik, hafiyeye; memleketin içi hafiyelerle dolu imiş, çünkü jurnallarla bin türlü şeyler var. Polisleri dolaşım; (Aym, P, K, H, D) gibi teşkilâtlar boyuna gidiyor. Vakaa emniyeti siyasiye için lâzımdır, elzemdir. Bunu kabul etmeyen yok. Fakat zavallı adameğiz dükkânında oturuyor. Acaba politikaya dokunuldu mu? Dokunulmadı mı? Oturduğu yerde içini yiyor. Halkın içini azapta bırakmak emniyeti umumiyeyi ihlâl etmektedir. İtimat yok. Geçen taşradan mektup aldım. Yahu nasıl Hükümeti milkiye tesis ediyorsunuz? Rahmet olsun Sultan Hamid'e. Büyük Millet Meclisinin aleyhinde mi söyledim? Lehinde mi söyledim? Düşüncemden mesulüm, yani halkın emniyeti bir kere nefsimde olması lâzım ve Dahiliye daima ehemmiyeti bu kısma vermeli. Meclis de bu hususta hissedardır. Harekâtında kuvayı maddiye ve mâneviyei devlete hangisi dokunacağını bilmiyor. Bunda Heyeti Celilenin de alâkası vardır. Halk daima, acaba politikaya mı dokunur diye tereddüdediyor. Emniyet düzelmedikçe böyle para vermek doğru değildir, günahdır. Bendeniz polislerin hepsine hürmet ederim. Bendeniz hayatını onlara emniyet ederek, polise emniyet edip yatıp oturuyorum. Bunun için onun, seciyeli, her suretle hidemata elverişli olmağı lâzımdır. Halbuki buna itina edilmiyor. Her halde bunu temin etmelerini rica ederim ve polisin lâyük olduğu şerefi kendilerine bahşetmeli ve efendi muamelesi yapılmalı.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — İsminden de anlaşıldığı üzere Emniyeti Umumiye Müdüriyeti halkın emniyet ve asayişini temin ediyor mu?

MUSTAFA B. (Tokad) — Ediyor, ediyor.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Bendeniz herkesin samimî viedanlarına müracaat ederek bu suali mukadderî sorduktan sonra alacağım cevap gayet tabii olarak menfi olacaktır. Çünkü vekayi hâdisat hepimizin gözü önünde cereyan edip dururken (vazifesini ifa ediyor) demek, biraz safdillik olur. Vazifesini

ifa etmiyor efendiler. Ne kadar ifa edivor deseniz boştur. Kendi kendinizi aldatıyorsunuz, etmiyor. Emniyeti Umumiye halkın asayişini temin etseydi memlekette bir inzibat olmak lâzımgelirdi. Emniyeti Umumiye yani bugün halkın emniyet ve asayişini muhafaza edecek olan Emniyeti Umumiye Teşkilâtı ikiye ayrılmıştır. Bir dâhilde polis teşkilâtı vardır. Bir de hariçte jandarma vardır. Jandarmanın hariçte yaptığı mesele meydandadır. Geçen gün Mazhar Müfid Beyefendi pek hazin, acıklı bir vaka anlattı. Kendisinin bulunduğu istiklâl mahkemesinde' cereyan etmiş. O ufak meseleyi arz edecek olursam jandarmanın ve Emniyeti Umumiyenin memlekette halkın emniyet ve inzibatını ne dereceye kadar temin ettiğini bir kere daha anlamış olursunuz.

Bir jandarma, tutmuş olduğu ve kendisine tevdi edilen bir asker firarisini şubeye teslim etmek üzere getirirken beş on lira alıyor, onu bırakıyor ve bu istiklâl mahkemesine sevk ediyor orada diyor ki; «Evet; ben bu parayı aldım ve onu bıraktım.» «Niçin yaptın? Bu ordunun kuvvetini tenkis ve memlekete ihanet değil midir?» «Ne yapayım efendim? Ne suretle geçineceğim? Yalnız bunu yapmıyorum; köye gittiğim vakit köylünün başına vurup cehren atıma arpa alıyorum, bunları da yapıyorum. Başka bir varidatım yoktur : Maaşım beş aydır çıkmadı. Ne yapabilirim? Yapacağım budur. Sizin vicdanınıza müracaat ederim. Başka ben ne yapabilirim?» Diyor. Bu hâdise ve bu vaziyet karşısında mahkeme onu mahkûm edemiyor ve kendi aralarında para topluyorlar, o parayı o adama veriyorlar. Ondan sonra bilvasita ifadesini tahvil ve tebdil ettiriyorlar da, onun ademi-mesuliyetine karar veriyorlar. Ne hazin, ne acıklı bir manzaradır. Buna benzer daha birçok hâdisat sayılabilir. Memleketin âsaiş ve inzibatını temin edecek kuvvetin bir olması ve bir makamdan idare edilmesi her kesin her suretle oraya burnunu sokup keyf ve arzusuyla hareket etmesi lâzımgelir. Jandarma Kumandanı kendi kanaatine göre hareket eder. Emniyeti Umumiye Müdürü keza. Bunların âmiri olan Dahiliye Vekâleti her ikisine de emir verir. Biri başka yola çeker, diğeri başka yola çeker. Memleketin inzibatı böyle.. Herkes istediği gibi hareket eder, Ali Şükrü Beyin söylediği gibi kimisi meyhaneye açar, kimisi bilmem ne açar. Geçen bu kürsüden

(ayın — pe) Teşkilâtı hakkında uzun uzadıya beyanatta bulundum. Ne fenalıklar yapıldığını söyledim. Fevzi Paşa Hazretleri de burada tasdik mecbur oldular, nihayet affettiler. Fakat efendiler (ayın — pe) Teşkilâtı kalktı, yerine (te — he) Teşkilâtı kaim oldu. Efendiler Emniyeti Umumiyenin, yani halkın emniyetini temin edecek olan bu müdürüyetin vazifesi, herkesin arkasına birer, ikişer hâfiye takıp gezdirmek midir? Vazifesi bu mudur? Mebusların emniyetini temin için her mebusun arkasına dört tane hâfiye takmak doğru mudur? Ve bu teşkilât her mebusun arkasına hâfiye takmak için mi yapıldı? Emniyeti Umumiye bu mudur? Yoksa halkın âsaişi midir?

MUSTAFA B. (Tokad) — İsterse dört tane arkam sıra gelsin.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Sonra Emniyeti Umumiye bütçesinde istihbarat ve istitlâat masrafı yirmi bin lira teşkil ediyor. Bütçenin onda ikisidir. Ve memleketin asayiş ve inzibatını teşkil ve temin edecek olan bir bütçenin onda ikisini yiyen istitlâat memurlarının tabii hepsi merkezde istihdam ediliyor. Halbuki bu; memleketin emniyeti siyasiyesini teşkil etmek ve düşmanın teşkilâtına ve sairesine nüfuz edip bize haber verecek şeyler içindir. Yoksa bu, onun, şunun ve bunun söylediğini anlamak için sarf edilecek bir para değildir. Bu yirmi bir bin liradır. Efendiler eğer buna siz razı oluyorsanız millet razı değildir. Millet, vekillerini emin olarak göndermiştir. Eğer emin olmasaydı içimize sokmazdı. Efendiler! Bu para mavuzia lehine sarf edilsin, halkın çok ziyade muztar olduğu ve halkın çok ziyade istediği emniyet ve âsaişi temin etsin.

RİFAT B. (Tokad) — Dahiliye Vekili Fethi Bey buyuruyorlar ki, polisle jandarmanın birleşmesi ile binnetice memleketin asayiş ve inzibatı temin edilecektir. Fakat bütçe kabardığından dolayı bunun zamanı değil gibi bir fikir beyan buyuruyorlar. Halbuki Dahiliye Vekili Fethi Beyefendi, malûmuâlimiz olduğu vehile bütün memleketin asayiş ve inzibatından mesuldür... Değil bin kuruş, milyonlarca parayı istimal hakkına maliktir. Binaenaleyh asayiş muhafaza etmekle mükelleftir. Bugün halk soyulmuş, meteliği kalmamış, ayağında don kalmamış. Emniyet yok, asayiş yok. Firar etmiş

birkaç asker vardır. Onlar köyü idare ve asayişini temin ediyor. Vallahi böyledir. Sonra diyorsunuz ki, vergi ver, asker ver şunu ver, bunu ver. Halk da sizden asayiş istiyor. Bize diyor ki, (Veriyorum hepsini. Fakat siz de bana verin) neyi? (Asayiş, malımı, canımı, ırzımı muhafaza edin) diyor. Niçin etmiyoruz efendiler? Buraya geldik geleli iki senedir, asayiş temin edecek hangi kanunu yaptık? Bugün de diyorsunuz ki, bu şimdi dursun, şu maddeyi yapalım, bu maddeyi yapalım. Halbuki en mühim mesele budur. Vallahi bir daha hiçbir şey vermezler. Gelin de bakın. Bir kere Tokad'da Rum eşkıyası bir taraftan, Türk eşkıyası bir taraftan, jandarma, asker bir taraftan köyleri soyuyor. Köylerde ne yumurta kaldı ne tavuk; ne horoz kaldı. Tokad'da yumurtanın tanesi kırk paraya idi. Bugün beş kuruştur. Çünkü tavuk kalmamıştır. Tokad sancağı dâhi-

linde iki hindi kalmış. Bunları birleştirmek için tâ Tokad'a kadar gittiler, hindileri birleştirmek için ahali toplandılar. Müzakere ettiler. Çünkü nesilleri kalmıyacak. Eşkıya, jandarma, asker hiçbir şey bırakmadılar. Ne var, ne yok hep yediler. Pekâlâ bugün halkın emniyetini, ırzını, malının mahfuziyetini temin etmezsek bunlardan ne yüzle biz vergi istiyoruz? Bendenizin teklifim her halde bu kanunu evveremirde çıkarmaktır. Böyle olmazsa halktan hiçbir vergi alamayız. Bu masrafı yapmazsak halktan vergi istemeye hakkımız yoktur.

REİS — Söz almış daha beş, altı kadar arkadaş vardır. Müzakere uzayacaktır, vakit de kalmadı. Binaenaleyh yarın saat bir buçukta içtîma etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakere; saat : 6,00 sonra

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide:
Tekâlifi kanuniye:
1. Trabzon Mebusu Ali Şükrü Beyin zâbitana bir nefer tayını itasına dair teklifi kanunini (Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin aynı mealde bir takriri vardır.)
Mevaddı müteferrika:
1. Bayram tebrikine dair telgraflar
2. İkinci Şubeden encümenlere intihabedilen âzaya dair mazbata
3. Tetkik Heyeti için iki âza intihabına dair Heyet Reisinin takriri

4. Mesken İcarları Kanununun tacili müzakeresine dair Kütahya Mebusu Cemil Beyin takriri

Mazbatalar:

5. Lâzistan Mebusu Osman Beyin, Karadeniz sahiline ihracedilen mısır unları hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâ-yiha Encümeni mazbatası.

Müzakere edilecek mevad:

Emniyeti umumiye bütçesi

Jandarma bütçesi

